

Hemvärnets funktion som stöd till det civila samhället

– en fallstudie av två stora olyckor

Emil Berggren
Martin Fredriksson

Department of Fire Safety Engineering and Systems Safety
Lund University, Sweden

Brandteknik och Riskhantering
Lunds tekniska högskola
Lunds universitet

Report 5285, Lund 2008

**Hemvärnets funktion som stöd till det civila samhället
– en fallstudie av två stora olyckor**

**Emil Berggren
Martin Fredriksson**

Lund 2008

Titel

Hemvärnets funktion som stöd till det civila samhället – en fallstudie av två stora olyckor

Title

The function of the National Home Guard as support to the civil society – a case-study of two large accidents

Författare/Authors

Emil Berggren & Martin Fredriksson

Handledare/Supervisor

Per Becker

Report: 5285

ISSN: 1402-3504

ISRN: LUTVDG/TVBB--5285--SE

Number of pages: 101 (inkl. bilagor)

Sökord

Hemvärdnet, Försvarsmakten, räddningstjänsten, samverkan, ledning, funktion, orkan, Stormen Gudrun, Kronobergs län, Ljungby, skogsbrand, Bodträskfors, stöd till civilt samhälle, stora räddningstjänstinsatser, fallstudie, personell resurs, frivillig

Keywords

National Home Guard, Swedish Armed Forces, Fire-rescuing service, cooperation, management, function, hurricane, the storm Gudrun, Kronoberg county, Ljungby, forest fire, Bodträskfors, support for the civil society, extensive fire-rescuing services, case study, personnel resource, voluntary

Abstract

This report examines the function of the Swedish National Home Guard forces as a support for the civil society in extensive fire-rescuing services. Their function is examined by interviewing personnel from the fire-rescue service and the National Home Guard who took part in the work caused by two large scale accidents. The large scale accidents examined are a forest fire in Bodträskfors (northern Sweden) in 2006 and a large hurricane (Gudrun) which struck the southern parts of Sweden in January 2005. Based on the interviews personnel's statements and opinions about the work carried out by the National Home Guard are analyzed and conclusions are made about strengths and weaknesses in the organization. The report finds that the National Home Guard is a great resource for the civil society in large fire-rescuing services with their capacity mostly defined by the strengths listed in the report but also by other external circumstances occurring during large scale accidents.

Disclaimer

Författarna ansvarar för innehållet i rapporten.

© Copyright: Brandteknik och Riskhantering, Lunds tekniska högskola, Lunds universitet, Lund 2008.

Brandteknik och Riskhantering

Lunds tekniska högskola

Lunds universitet

Box 118

221 00 Lund

brand@brand.lth.se

<http://www.brand.lth.se>

Telefon: 046 - 222 73 60

Telefax: 046 - 222 46 12

Department of Fire Safety Engineering

and Systems Safety

Lund University

P.O. Box 118

SE-221 00 Lund

Sweden

brand@brand.lth.se

<http://www.brand.lth.se/english>

Telephone: +46 46 222 73 60

Fax: +46 46 222 46 12

Sammanfattning

Denna rapport avser att utreda hemvärnets funktion som stöd till det civila samhället vid stora räddningstjänstinsatser. Fallstudie har genomförts av två olyckor, en stor skogsbrand i Bodträskfors år 2006 och stormen Gudrun år 2005. Det som utgör underlag till analys och slutsatser är i första hand ett antal intervjuer. Personal från hemvärdnet och kommunal räddningstjänst som deltog i arbetet i samband med någon av olyckorna har utfrågats. De slutsatser, avseende hemvärnets styrkor och svagheter som stöd till det civila samhället vid stora räddningstjänstinsatser, som kunnat dras av denna studie är följande:

Styrkor

- Hemvärdnet utgör en stor personell resurs med en tydlig ledningsstruktur.
- Trots att hemvärnets verksamhet är frivillig tyder studien på att hemvärdnet ställer upp när det behövs och är villig att samarbeta med andra aktörer i olycksarbetet.
- Trots att hemvärnspersonalen inte har kommenderad jour eller beredskap visar studien att hemvärdnet på kort tid kan ställa upp med mycket personal.
- Räddningstjänsten behöver inte avvara några resurser för att sköta hemvärdnet då de kan ansvara för sin egen ledning, utspisning och logi.
- Personalen inom hemvärdnet har varierande bakgrund och kunskapen inom förbanden är därför spridd och bred.
- Hemvärdnet har god lokalförmåga vilket kommer till uttryck i geografisk kännedom inom olycksområdet och möjlighet till bra personliga kontakter med övrig olyckspersonal samt lokalinvånare.
- Hemvärnspersonalen har ofta relativt nära till olycksplatsen och kan därmed inställa sig på kort tid.

Svagheter

- Hemvärnets personal har i allmänhet mycket begränsad kunskap i grundläggande brandmannauppgifter.

- Hemvärnet har inga tydligt uppsatta nationella mål som specificerar hur de skall fungera som stöd till det civila samhället.
- Då hemvärnet stöttar räddningstjänsten vid stora olyckor utgör de som självständig organisation ingen betydande militär materiell resurs.
- Eftersom deltagande i hemvärnet är frivilligt under fredstid kan räddningstjänsten inte med säkerhet veta att de personella resurser som efterfrågas under ett olycksarbete kommer att erhållas.
- I de två olyckor som undersökts i studien har det framkommit att hemvärnets egen sambandsutrustning fungerade dåligt för att kommunicera med räddningstjänsten.
- Hemvärnspersonal som rekryteras utifrån saknar de unika kunskaper som lokalt rekryterad personal oftast har.

Hemvärnets funktion vid en stor räddningstjänstinsats påverkas av till exempel olyckans karaktär, ledningens sätt att arbeta och viljan till samarbete mellan räddningstjänst och hemvärn.

Rapporten studerar enbart två olyckor, och således två olyckstyper. Trots detta bedömer författarna att resultatet är applicerbart på andra typer av olyckor och annan personal. Studien visar nämligen att hemvärnet är kompetent att lösa en stor variation av uppgifter. Antagande görs att hemvärnets kompetens inte skiljer sig stort, sett ur ett nationellt perspektiv.

Studien kommer fram till att hemvärnets funktion som stöd till det civila samhället vid stora räddningstjänstinsatser är att vara en *betydande* resurs för kommunal räddningstjänst. De styrkor som omnämns ovan är det som i huvudsak karaktäriserar hemvärnet som resurs, men dess funktion påverkas av yttre omständigheter.

Summary

The purpose of this report is to investigate the function of the National Home Guard forces in Sweden as support to the civil society in extensive fire-rescuing services. A case-study on two different accidents has been made, a forest fire in Bodträskfors (in Sweden) and a large hurricane. Primarily, the analysis and conclusions are based on a number of interviews. Both staff from the National Home Guard and the fire rescuing service has been interviewed. The conclusions, regarding strengths and weaknesses of the National Home Guard as support to the civil society, are as following:

Strengths

- The National Home Guard constitutes a large personnel resource with distinct structured management.
- This study indicates that the National Home Guard participates when needed and is willing to cooperate with other organizations involved in the accident, even though the activity of the National Home Guard is voluntary.
- This study shows that the National Home Guard can attend with a large number of personnel in a short time, even though they are not on duty.
- The National Home Guard is almost completely independent regarding services such as, management, feeding and lodging. Hence, the fire rescue service does not have to spare any specific resources to support the National Home Guard with such services.
- The staff in the National Home Guard has a varying background and the knowledge in the units is therefore spread and wide.
- The local sense in the National Home Guard as an organization is good and shown in their geographic knowledge within the scene of the accident. That quality also contributes with a possibility of great personal connections with remaining personnel in the accident and inhabitants.
- The personal in the National Home Guard often lives close to the scene of the accident and can therefore appear in short of time.

Weaknesses

- The knowledge in fundamental fire-rescuing service is generally limited within the organization of the National Home Guard.
- The National Home Guard does not possess distinct national purposes that specify its function as support to the civil society.
- The National Home Guard does not, as an independent organization, constitute a considerable material resource when supporting the fire-rescuing service.
- Since participation in the National Home Guard is voluntary during peacetime, the fire rescuing service cannot entirely know that required personal resources will be received.
- This report shows that the communication equipment that the National Home Guard possesses were defective in both studied cases, especially in communication with the fire-rescuing service.
- Staff from the National Home Guard that is not locally recruited often misses important geographic knowledge and personal contacts.

The function of the National Home Guard as support to the fire-rescuing service is affected by the character of the accident, the work procedure of the management and the cooperation between fire rescuing service and National Home Guard.

This report only studies two accidents, thus two types of accidents. Despite that, the authors consider that the result can be applied on other types of accidents with other personal involved, because the study shows that the National Home Guard is qualified to solve a large number of varying tasks. Furthermore, the authors make the assumption that the competence within the organization of the National Home Guard is homogenous across the nation.

This study establishes that the function of the National Home Guard as support to the civil society is to be an *important* resource to the municipal fire rescuing service. This function is mainly characterized by the strengths mentioned above, but the function can also be affected by external conditions.

Förord

Författarna har under denna studie fått ovärderligt stöd från ett stort antal personer. Därmed vill vi passa på att först och främst tacka vår handledare Per Becker vid avdelningen för Brandteknik och Riskhantering, LTH. Tack för ditt stöd under arbetets gång, dina värdefulla vägledningar samt din kunskap.

Vidare vill vi också tacka följande personer som ställt upp på intervju, utan vilka denna studie aldrig kunnat genomföras. De presenteras med dåvarande (under olyckorna) tillhörighet:

Leif Björk	Bodens Räddningstjänst
Niklas Centervall	Hemvärnet Kronobergsgruppen
Christer Holmström	Ljungbys Räddningstjänst
Ola Johannesson	Ljungbys Räddningstjänst
Benny Johansson	Hemvärnet Kronobergsgruppen
Per Kindahl	Hemvärnet Kronobergsgruppen
Nicklas Lindberg	Bodens Räddningstjänst
Görgen Lundgren	Hemvärnet Norrbottensgruppen
Kent Munyua	Hemvärnet Norrbottensgruppen
Bengt Nilsson	Bodens Räddningstjänst
Dan Nyberg	Ljungbys Räddningstjänst
Kaj Nyström	Bodens Räddningstjänst
Robert Sandberg	Bodens Räddningstjänst
Kenneth Svasse	Försvarsmakten
Bengt-Göran Svensson	Hemvärnet Kronobergsgruppen
Per Söderberg	Hemvärnet Norrbottensgruppen
Kurt Ögren	Bodens Räddningstjänst

Slutligen vill vi också tacka Nicole som ställt upp som referensperson och alla andra som bidragit till rapporten och stöttat oss när bekymmer duggat tätt.

Emil Berggren

Martin Fredriksson

Lund 2008-12-17

Innehållsförteckning

1 Inledning	13
1.1 Bakgrund.....	13
1.2 Syfte.....	13
1.3 Metod.....	14
1.4 Målgrupp.....	15
1.5 Avgränsningar.....	15
1.6 Disposition.....	16
2 Bakgrund hemvärdet	18
3 Bakgrund räddningstjänsten	21
4 Grundtaktik	23
4.1 Skogsbrand.....	23
4.2 Storm.....	25
4.3 Ledning och organisation.....	26
5 Hemvärdet som stöd till det civila samhället	29
5.1 Begäran av Försvarsmakten som stöd till det civila samhället.....	29
5.2 Ersättning till hemvärnspersonal.....	30
6 Skogsbranden i Bodträskfors	31
6.1 Branden.....	31
6.2 Olycksarbetet.....	33
7 Stormen Gudrun	37
7.1 Orkanen.....	37
7.2 Olycksarbetet.....	38
8 Intervjustudie	43
8.1 Intervjuer som vetenskaplig metod.....	44
8.2 Diskussion om validitet och reliabilitet.....	46
8.3 Skogsbranden i Bodträskfors.....	47
8.4 Stormen Gudrun.....	53
9 Analys	65
9.1 Inkallelse hemvärdet.....	65
9.2 Ledning.....	66
9.3 Samverkan.....	68

9.4 Uppgifter.....	70
9.5 Kunskap.....	70
9.6 Materiel.....	71
9.7 Effektivitet.....	72
9.8 Behov.....	75
9.9 Utveckling av samarbete.....	76
9.10 Övrigt.....	76
10 Slutsatser och rekommendationer.....	78
10.1 Huvudsakliga styrkor.....	78
10.2 Huvudsakliga svagheter.....	79
10.3 Yttre omständigheter.....	80
10.4 Besvarande av forskningsfråga.....	81
10.5 Rekommendationer.....	81
11 Referenser.....	84
Bilaga A – Intervjuformulär.....	88
Bilaga B – Förklaring av begrepp och förkortningar.....	100

1 Inledning

Rapporten är en del av kursen Brandtekniskt Projektarbete, VBR 131, i vilken de kunskaper som studenter vid brandingenjörsprogrammet tillskansat sig genom utbildningen skall tillämpas.

1.1 Bakgrund

Större olyckor och katastrofer med allvarliga och lokalt förödande konsekvenser kan komma att öka sin förekomst i Sverige. Pågående klimatförändringar är en orsak till detta. En katastrof i dess mening kan kräva enorma personella och materiella resurser för att hanteras. Detta gäller akut insatsarbete, efterarbete med den faktiska olyckan samt krisledning och krishantering. Kommuner, länsstyrelser, myndigheter och privata aktörer tvingas samarbeta och gemensamt lösa situationer man inte alltid är van vid att hantera.

En av de aktörer som visat sig ha stor betydelse avseende personella och materiella resurser vid en katastrofliknande situation är Försvarsmakten. Inom Försvarsmaktens organisation ligger hemvärnet som är en frivillig organisation med ena benet i Försvarsmakten och det andra i det civila samhället. Försvarsmakten kommer med stor sannolikhet att genomgå stora förändringar i framtiden vilket även kommer påverka hemvärnet. Därigenom finns ett behov att utreda hur hemvärnet stöder det civila samhället idag samt vikten av detta arbete.

Tidigare studier som utrett samverkan och samarbete mellan kommunal räddningstjänst och Försvarsmakten har genomförts, bland annat av Samuelsson (Samuelsson, 2005). Denna utredning fokuserar på Försvarsmakten i stort och tittar på organisationen som stöd till det civila samhället.

1.2 Syfte

Rapporten har som syfte att undersöka hemvärnets funktion och betydelse vid stora räddningstjänstinsatser utifrån ett antal delfunktioner. Fokus ligger på att bedöma hemvärnet utifrån personalens funktion vid insats, ledningsförmåga samt förmåga att samverka med räddningstjänst.

Vidare vill även författarna undersöka om hemvärnet genom till exempel utbildning och/eller förändringar av materiel- och samverkansrutiner, kan fungera bättre i räddningstjänstinsatser. Dock avser inte studien i huvudsak att komma med konkreta åtgärdsförslag utan utgöra ett underlag för en vidare diskussion inom ämnet.

1.2.1 Forskningsproblem

I skrivande stund råder en livlig debatt om Försvarsmaktens budget. Idag är det oklart om hur hemvärnet som egen organisation kommer utformas i framtiden. Kunskapen om hemvärnets funktion som stöd till det civila samhället är i dagsläget bristande. Lagar, förordningar, insatsrapporter efter olyckor samt ett fåtal rapporter finns berör ämnet, men en sammanfattande studie som utgör en heltäckande grund för vidare diskussion saknas. Ifall hemvärnet omorganiseras bedömer författarna att det är viktigt att ta med diskussionen kring denna funktion in i den nya verksamheten. Vidare är det viktigt för kommunal räddningstjänst att känna till hemvärnets förmåga.

1.2.2 Forskningsfråga

Forskningsproblemet inbjuder till en rad frågeställningar inom olika områden. Med undertecknades bakgrund som brandingenjörstudent faller valet naturligt på att fokusera på hemvärnets roll som stöd till det civila samhället vid stora olyckor. Vid dessa har vanligtvis räddningstjänsten den ledande rollen i olycksarbetet vilket gör att det är hemvärnets funktion vid just stora räddningstjänstinsatser som är mest relevant. Faktiska insatser används som utgångspunkt för analysen vilket innebär att organisationerna, samverkan mellan aktörer samt effekten av samarbetet kan studeras. Med ovanstående resonemang formuleras forskningsfrågan som lyder:

Vad är hemvärnets funktion som stöd till det civila samhället i samband med stora räddningstjänstinsatser?

1.3 Metod

För att kunna utreda och kartlägga hemvärnets betydelse vid stora räddningstjänstinsatser genomförs fallstudier av två olyckor med olika karaktär och omfattning. I januari månad år 2005 drog stormen Gudrun in över landet med väldiga konsekvenser för stora delar av Götaland. Under nästan en månad i slutet av sommaren 2006 härjade en av Sveriges största skogsbränder i modern tid i Bodträskfors utanför Boden. Båda ovan nämnda olyckor involverade såväl kommunal räddningstjänst som hemvärn. Fallstudierna genomförs med granskning av befintliga rapporter och dokumentationer samt genom intervjuer. Detta bedöms vara en lämplig metod för att utreda hemvärnets roll och funktion i praktiken. Författarna anser att det är viktigt att respondenterna får redogöra för händelseförlopp, subjektiva upplevelser och dylikt så detaljerat och noggrant som möjligt, varför enkäter inte bedöms ge samma tyngd åt resultatet som en intervju gör.

Att utreda hemvärnets roll i teorin genomförs genom att studera lagar och bestämmelser. De tidigare nämnda intervjuerna samt insatsrapporteringar och dokumentationer ämnar besvara hemvärnets praktiska betydelse och utreda dess roll i praktiken.

I huvudsak baseras rapporten på ett antal intervjuer med personal från kommunal räddningstjänst och hemvärn som var personligen involverade i olycksarbetet vid någon av olyckorna. Intervjuer från personal ur kommunal räddningstjänst och hemvärn bedöms komplettera varandra bra för att ge en tydlig bild av olycksarbetet. De två organisationerna har olika uppfattning om olycksarbetet och hemvärnets insats kan således utredas. Intervjuer som vetenskaplig metod ställer krav på frågeställningarna vid intervjuerna samt frågeställaren. Sammanlagt 17 intervjuer genomförs varav de flesta per telefon. Några intervjuer görs på plats med intervjupersonen. Intervjuformulären som används finns bifogade i bilaga A. I kapitel 8.1 återfinns ett teoriavsnitt vilket behandlar intervjumetodiken som vetenskaplig metod.

Både räddningstjänsten och hemvärn är organisationer med tydliga hierarkiska uppdelningar. Inom organisationerna återfinns personal i både hög ledningsposition samt längre ned i hierarkin. För att ge studien nödvändig bredd genomförs intervjuer med personal på samtliga nivåer. Det innebär att brandmän, hemvärnsmän, styrke- och räddningsledare inom räddningstjänst, pluton- och kompanichefer inom hemvärn samt eventuella högre befäl inom organisationerna intervjuas.

Resultatet presenteras utifrån ett antal delfunktioner som inrymmer hemvärnets funktion vid insats, samverkan mellan involverade aktörer och ledning, för att nämna några. Delfunktionerna finns definierade i kapitel 8.

1.4 Målgrupp

Rapporten vänder sig till alla som är intresserade av hantering av kriser i samhället, personal inom försvarsmakten och räddningstjänsten samt till personer som arbetar med krishantering på kommunal nivå.

1.5 Avgränsningar

Studiens omfattning avgränsas till att endast utreda hemvärnets roll som stöd till kommunal räddningstjänst. I praktiken medför en inblandning i stora olyckor samverkan med många aktörer för den enskilda organisationen. Exempel på aktörer som bör samverka är blåljusmyndigheter (polis, ambulans, brandkår), länsstyrelse, privata bolag, andra statliga myndigheter etcetera. Således vore det önskvärt att intervjua andra involverade aktörer, men på grund av rapportens volym anses detta som icke genomförbart.

Hemvärn är en del av Försvarsmakten och det är svårt att i olyckorna alltid klargöra graden av inblandning från hemvärn respektive övriga Försvarsmakten. För att kunna utreda hemvärnets funktion måste dock delar av Försvarsmaktens inblandning i olyckorna studeras. Till exempel styrs delar av hemvärnets materiella resurser av högre ledning inom Försvarsmakten.

Vad beträffar stormen Gudrun studeras primärt olycksarbetet inom Kronobergs län. Detta då konsekvenserna av orkanen där var mycket stora tillika behovet av personella och materiella resurser, inte minst från hemvärnet.

Studien har inte som huvudsyfte att komma med åtgärdsförslag till organisationerna utan avses vara ett underlag för vidare diskussion.

1.6 Disposition

I korthet redovisas i tabell 1.1 rapportens disposition och innehåll.

Tabell 1.1 Rapportens disposition

Kapitel	Innehåll
1. <i>Inledning</i>	Syfte, metod, avgränsningar etcetera.
2. <i>Bakgrund hemvärnet</i>	Kort genomgång av organisationen samt lagar och bestämmelser som styr verksamheten.
3. <i>Bakgrund räddningstjänsten</i>	Kort genomgång av organisationen samt lagar och författningar som styr verksamheten.
4. <i>Grundtaktik</i>	Genomgång av grundtaktik vid skogsbrand och storm samt ledningsfilosofi vid komplexa insatser som utgör den teoretiska bakgrunden till denna empiriska studie.
5. <i>Hemvärnet som stöd till det civila samhället</i>	Kortare genomgång av hemvärnets roll i det civila samhället i praktiken samt motivering av valda olyckor. Ekonomiska förutsättningar samt styrande lagrum för att använda hemvärnet presenteras vidare.
6. <i>Skogsbranden i Bodträskfors</i>	Översiktlig beskrivning av branden och olycksarbetet. Syftet är att läsaren skall kunna sätta kommande resonemang som förs i rapporten i sitt sammanhang.
7. <i>Stormen Gudrun</i>	Översiktlig beskrivning av stormen och händelseförloppet. Syftet är att läsaren skall kunna sätta kommande resonemang som förs i rapporten i sitt sammanhang.
8. <i>Intervjustudie</i>	Utifrån framtagna delfunktioner för hemvärnet vid stora räddningstjänstinsatser presenteras resultatet som framkommit genom intervjuer. Vidare diskuteras intervjumetodikens för- och nackdelar tillsammans med en diskussion om reliabiliteten och validiteten i studien.

9. Analys Med avseende på erhållet resultat analyseras hemvärnets delfunktioner vid stormen Gudrun och skogsbranden i Bodträskfors.

*10. Slutsats och
rekommendationer* Viktiga slutsatser dras och eventuella rekommendationer presenteras.

2 Bakgrund hemvärnet

Hemvärnet är ett frivilligt insatsförband som finns över hela Sverige. Verksamheten är fördelad på 60 hemvärnsbataljoner med totalt 30 000 hemvärnsmän. Antalet kan jämföras med landets drygt 5 000 heltidsanställda personer som arbetar som befäl eller brandmän i utryckningstjänst och de drygt 10 000 deltidanställda inom kommunernas organisation för räddningstjänst (Räddningsverket, 2008).

Personalen utgörs, förutom av personer som genomfört värnpliktsutbildning, av kontrakterad personal från frivilliga försvarsorganisationer som till exempel Frivilliga radioorganisationen och svenska Röda Korset (Försvarmakten, 2008b).

Rapporten *Taktisk, organisatorisk, ekonomisk målsättning* (Försvarmakten Högkvarteret, 2007) ligger till grund för hemvärnets verksamhet. I denna rangordnas sju typinsatser för hemvärnet. Inriktningen på dessa typinsatser är att hemvärnet främst är avsett för att skydda och bevaka för riket viktiga objekt. Den sjunde och lägst prioriterade av typinsatserna beskriver dock att hemvärnet vid förfrågan av annan myndighet ska stödja denna i samband med större samhällspåfrestning. Detta stöd ska kunna lämnas under ett antal dygn (Försvarmakten Högkvarteret, 2007).

Lagar och förordningar

Det finns ett flertal lagstiftningar som reglerar hur organisationer skall eller bör samarbeta vid en samhällelig kris. Några av dessa lagstiftningar berör hemvärnets verksamhet, och det är vad detta delkapitel ämnar att kort redogöra för.

Hemvärnsförordningen (SFS 1997:146) anger att hemvärnet har till uppgift att skydda skyddsobjekt och skyddsområden. Vidare ska hemvärnet kunna stödja de operativa insatsförbanden samt delta i annan verksamhet där Försvarmakten medverkar. Hemvärnspersonal sluter ett avtal med Försvarmakten där de blir skyldiga att tjänstgöra under hemvärnsberedskap och får under sådan beredskap inte säga upp avtalet. Förordningen 2005:819 anger att hemvärnet ingår i Försvarmakten (SFS 2005:819). Frivilliga försvarsorganisationer, såsom till exempel Frivilliga radioorganisationen, ingår inte i Försvarmakten.

Övriga lagar och förordningar som kan vara av intresse för att utreda hemvärnets funktion ur ett juridiskt perspektiv är följande:

- Förordning (1994:524) *om frivillig försvarsverksamhet*
- Förordning (2000:555) *med instruktion för Försvarmakten*
- Lag (2003:778) *om skydd mot olyckor*
- Förordning (2003:789) *om skydd mot olyckor*
- Lag (1992:1403) *om totalförsvar och höjd beredskap*

- Föreskrifter (2002:7) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet

Rapporten granskar inte dessa lagstiftningar närmare men utgår från deras innebörd.

Organisationsstruktur

Hemvärnsplutoner hålls samman i kompanier vilka i sin tur hålls samman i bataljoner. Bataljonerna är tänkta att bestå av bataljonsledning, två till fem hemvärnskompanier samt ett hemvärnsinsatskompani. Bataljon är hemvärnförbandens högsta nivå (Försvarsmakten Högkvarteret, 2007).

Minst 325 soldater ingår i en bataljon och minst 100 i ett kompani. En hemvärnspluton har ca 40 soldater. Cirka 5000 av hemvärdnets soldater ingår i insatskompanier vilka är tänkta att lösa svårare uppgifter än vanliga hemvärnskompanier. Soldater i insatskompanier ska genomföra mer övningstid per år än de 20 timmar som vanliga hemvärnssoldater ska genomföra (Försvarsmakten, 2008b).

Hemvärnsbataljonerna är fördelade på utbildningsgrupper i hela landet. Totalt finns 22 utbildningsgrupper. Varje utbildningsgrupp är underställd chefen för ett regemente eller annat centra inom Försvarsmakten (Försvarsmakten, 2008c).

Tidigare var Sverige indelat i olika militärdistrikt som lydde under Högkvarteret. Sedan några år tillbaka är militärdistriktet borttagna och högkvarteret styr utan underordnade militärdistrikt.

Ca 20 procent av hemvärdnets personal utgörs av personer i frivilliga försvarsorganisationer som har avtal med hemvärdnet. Åtta av Sveriges 23 frivilliga försvarsorganisationer har detta avtal (Försvarsmakten, 2008a).

Omorganisation

Sveriges försvarsmakt har sedan början på 90-talet genomgått mycket stora omorganisationer. Dessa har påverkat hemvärdnet kraftigt, främst genom stor personalreducering. Hemvärdnet rekryterar i dag personal från en mycket stor målgrupp eftersom en mycket stor andel av Sveriges vuxna män genomfört värnplikt. I framtiden kommer denna målgrupp att minska radikalt då antalet värnpliktiga idag är betydligt mindre än för 20 år sedan. Hemvärdnet kan därmed tänkas få betydligt svårare att rekrytera tillräckligt med personal i framtiden.

I rapporten *Försvar i användning* (Försvarsdepartementet, 2008) diskuteras ett framtida hemvärdnet med andra förmågor än i dag. Ur hemvärdnet ska nationella skyddsstyrkor bildas och rekrytering ska ske från de soldater vars kontraktanställning inom försvaret tagit slut. Även direktutbildning till de nationella skyddsstyrkorna diskuteras. Vidare ska uppgifterna för de nationella

skyddsstyrkorna enligt rapporten ha högre nivå än dagens uppgifter och förmågan till stöd till det civila samhället ska stärkas. *Hur* denna förmåga ska stärkas tas däremot inte upp.

3 Bakgrund räddningstjänsten

Då man med begreppet räddningstjänst enligt lag menar ”*de räddningsinsatser som staten eller kommunen skall svara för vid olyckor eller överhängande fara för olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljö*” nämns här antingen begreppen kommunal eller statlig räddningstjänst i samband med beskrivning av organisationen (SFS 2003:778).

Organisation

Den praktiska räddningstjänst som idag finns i vårt samhälle kan uppdelas i kommunal och statlig räddningstjänst. För den statliga räddningstjänsten ansvarar ett antal myndigheter. Ansvarsutövandet är fördelat mellan statliga myndigheter enligt följande:

Tabell 3.1 Ansvarsfördelning av statlig räddningstjänst (SFS 2003:778)

Ansvar	Myndighet
Fjällräddningstjänst	Polisen
Flygräddningstjänst	Luftfartsverket
Sjöräddningstjänst	Sjöfartsverket
Efterforskning av försvunna personer i andra fall	Polisen
Miljöräddningstjänst till sjöss	Kustbevakningen
Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen	Länsstyrelsen

Kommunal räddningstjänst är en samhällsservice. I kommunens organisation ansvarar utvalda politiker för att hålla en eller flera nämnder som skall finnas och ansvara för räddningstjänsten inom kommunens gränser. Räddningsnämndens uppgift i sin tur är att tillsätta ansvarsposten som räddningschef (observera att proceduren kan se något olika ut beroende på kommun eller om organisationen är ett förbund).

Vidare skall kommunen anta ett så kallat handlingsprogram där verksamhetens mål ska beskrivas. I handlingsprogrammet skall även finnas en presentation av risker inom kommunen och vilka olyckor som dessa risker kan leda till. Kommunen ska också redovisa den förmåga och resurskapacitet man besitter för att genomföra

insatser. Tillsynen över kommunal räddningstjänstverksamhet ansvarar Länsstyrelsen för (SFS 2003:778).

Uppgifter enligt lag

Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) definierar räddningstjänst, reglerar befogenheter och ställer krav på den enskilde, kommunen och staten. Enligt LSO har kommunen ansvar för att bistå med räddningstjänst med undantag för vissa situationer där statlig räddningstjänst råder (se tabell 3.1 ovan).

Kommunen har vissa skyldigheter vad gäller förebyggande verksamhet, enligt lag. Den skall se till att åtgärder vidtas för att förebygga bränder och skador till följd av bränder samt, utan att andras ansvar inskränks, verka för att åstadkomma skydd mot andra olyckor än bränder (SFS 2003:778).

Vid stora olyckor ansvarar den kommunala räddningstjänsten för vissa uppgifter i olycksarbetet. Beroende på hur Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor tolkas kan det innebära en stor skillnad i omfattningen på räddningstjänstens deltagande under olyckorna (Johannesson, 2008). Utöver detta, och den faktiska räddningsinsatsen som kommunen skall ansvara för, finns skyldigheter gällande efterföljande åtgärder. Kommunen skall se till att olyckan undersöks för att kunna klarlägga orsakerna, olycksförloppet samt insatsgenomförandet, i skälig omfattning (SFS 2003:778).

Vid behov kan räddningsledaren uppmana till allmän tjänsteplikt, enligt Lagen om skydd mot olyckor. Paragrafen innebär att var och en mellan 18-65 år är skyldig att medverka i räddningstjänst i den mån han eller hon kan, om behovet finns (SFS 2003:778).

Kommunala räddningstjänstförbund

Idag tenderar fler och fler räddningstjänstkommuner att gå samman i förbund. Målet med förbundsbyggandet är i de flesta fall effektivisering. Dock kan viss problematik uppstå vad gäller resursfördelningen inom förbundet vid en stor olycka som berör flera kommuner som ingår i förbundet. Därmed måste man inom förbundet lösa resursprioriteringen mellan kommunerna på ett rättvist sätt.

4 Grundtaktik

För att få en ökad förståelse för vilka resurser och förmågor som krävs i samband med en större skogsbrand eller storm, samt vilka krav som ställs på ledning, ges här en kortare sammanfattning av grundtaktik. Syftet med detta kapitel är att författarna ska erhålla en bild av hur arbetet vid olika typolyckor metodiskt organiseras och genomförs. Vidare kan också läsaren få en förståelse för de strategier som kommunal räddningstjänst primärt har i samband med olyckstyperna. Först presenteras därmed grundtaktiker som räddningstjänsten ofta använder sig av i samband med skogsbrand och storm, och kapitlet avslutas med en teoretisk bild av ledningsarbete vid komplexa räddningsinsatser.

Stora olyckor och katastrofer kräver ofta ett omfattande arbete med många involverade aktörer och många drabbade. Det ställer höga krav på samhällets förmåga att hantera krissituationer. Dock har denna studie inte närmare gått in för att granska krishanterings- och krisledningsförmågan varför det inte utreds närmare i detta kapitel. Om läsaren vill veta mer om taktik vid skogsbrand, storm eller ledning hänvisas till i texten refererad litteratur.

4.1 Skogsbrand

Det finns siffror som tyder på att det i Sverige från och med 1900-talets senare hälft härjar tusentals skogsbränder varje år (Hansen, 2003). De flesta är icke omfattande i storlek, lätta att släcka och medför små konsekvenser för människa, egendom och miljö. Anledningen är att somrarna i Sverige är förhållandevis fuktiga, vilket innebär mer svårantändligt bränsle och en låg spridningshastighet på eventuell brand. Dock uppstår det en till två gånger per decennium större skogsbränder, ofta till följd av en varm och torr sommar. Skogsindustrin utgör ännu idag en av Sveriges största exportkällor och det föreligger därmed risk för stora ekonomiska förluster vid en större skogsbrand (ibid.). Till följd av detta är det av stor vikt att organisera inför en eventuell stor skogsbrand i kommunen. Att använda hemvärnet som resurs gäller främst vid större bränder i skogen varför det härefter företrädesvis diskuteras större bränder.

När det gäller skogsbrand finns det många faktorer som påverkar insatsens utformning. Beroende på bränslets egenskaper, väderförhållanden, topografi, personskaderisk, närliggande bebyggelse och flera andra parametrar, varierar insatsens inriktning, kostnad, tid och krav. Det råder dock inga tvivel om att en stor skogsbrand kräver mängder av resurser, både personella och materiella. Generellt sett är tillvägagångssättet för att hantera en större brand ett så kallat indirekt angrepp. Vid denna metod upprättar man begränsningslinjer en bit från branden (se figur 4.1), vilka med fördel kan vara befintliga vattendrag, vägar etcetera. Syftet är att branden inte skall sprida sig förbi denna barriär.

Alternativet till indirekt angrepp är direkt angrepp. Som namnet antyder innebär tillvägagångssättet att personalen går direkt mot brandhärden och försöker släcka. En effektiv metod vid skogsbrandsläckning är att angripa brandhärden från luften. Från en helikopter fås en god överblick av brandområdet och samtidigt ges möjligheten att tillföra vatten för att försöka släcka branden. Vidare finns ett flertal olika släckmetoder såsom skyddsavbränning, moteld med flera men de presenteras inte närmare i denna rapport.

Figur 4.1 Begränsningslinje vid skogsbranden i Bodträskfors 2006 (Boden kommun, 2008b, Fotograf: okänd)

Som tidigare nämnts kräver en stor skogsbrand mängder av resurser. Kilometervis med slang, flera strålrör, yxor, spadar, krattor, motorsågar, bandvagnar etcetera. är exempel på vad som kan behövas. Även vad gäller personella resurser kan behovet bli mycket stort. De större skogsbränder som härjat i Sverige har för en och samma olycka krävt insatser från flera räddningstjänstkommuner (-förbund), Försvarsmakten, Polisen, civilpliktiga samt flera andra myndigheter och organisationer. Att så många aktörer är inblandade vid en skogsbrand kräver naturligtvis en välplanerad insatstaktik och strategisk ledningsfunktion. Ulf Erlandsson (1990) beskriver i *Skogsbrand* kortfattat hur ledningen vid en skogsbrand bör utformas. Räddningsledaren är den person som bär det yttersta ansvaret under räddningsinsatsen. För denne gäller att ta direkta ledningsbeslut gällande insatsen men även att bestämma insatsens inriktning, resursfördelning, samverkan etcetera. Vid en större skogsbrand, som inte sällan pågår i flera dagar eller veckor, kommer räddningsledaren att behöva bytas ut under pågående insats.

Erlandsson tar vidare upp tre typer av skogsbränder, uppdelat efter storlek, samt lämplig taktik för dessa, se tabell 4.1.

Tabell 4.1 Skogsbrandstyper samt dess innebörd och taktik

Typ	Innebörd och taktik
Lilla skogsbranden	Kräver något fordon och fem till sex man. Insatsen blir inte så omfattande.
Medelstora skogsbranden	Ytterligare styrkor behövs tillsammans med fler fordon. Nu kan det även vara lämpligt att kontakta frivilligorganisationer för hjälp. I takt med att antalet involverade ökar bör funktionen för kommunikation säkerställas.
Stora skogsbranden	Uppdraget att vara räddningsledare och skadeplatschef delas upp på två personer. Det är lämpligt att upprätta en främre och en bakre ledning. I den bakre ledningen (staben) finns flertalet funktioner som skall säkerställa transporter, samband, underhåll, ledning etcetera.

Hansen (2003) ger i *Skogsbrandsläckning* ett förslag om att kommunerna (alt. Räddningstjänstförbunden) bör upprätta en skogsbrandplan. Planen bör innehålla allt som kan underlätta planeringen inför en skogsbrand. Vidare skall planen beskriva den operativa inriktningen. Detta har flera kommuner anammat. Som exempel kan nämnas Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund som tillsammans med Marks räddningstjänstkommun har en handlingsplan mot skogsbränder. Dokumentationen går tydligt igenom grundtaktik och inriktning, stabsfunktioner, samverkan, information/media etcetera. på ett tillfredsställande sätt. Deras huvudinriktning är att kraftsamla insatsstyrkorna, satsa på en tidig insats från luften, upprätta en inre och en yttre befälsnivå, ha god samverkan med övriga aktörer samt att dokumentera händelsen (Wahlbeck & Johansson, 2007).

4.2 Storm

Utifrån erfarenheter från insatser under stormar såsom Gudrun år 2005 och Per år 2007 kan det konstateras att liknande insatser kan kräva enorma resurser och många gånger direkt räddningstjänst. Det går dock inte att beskriva en definierad taktisk inriktning på insatsen vid en storm på samma sätt som vid en skogsbrand. Detta eftersom stormens följder kan vara allt från små till katastrofala och beröra såväl infrastruktur som lokalbefolkning. Stora mark- och skogsområden kan förstöras fullständigt, se figur 4.2. Efter stormen Gudrun fördes en diskussion huruvida arbetet skulle klassas som räddningstjänst eller inte. I princip beror meningsskiljaktigheterna endast på olika tolkningar av Lagen om skydd mot

olyckor (Länsstyrelsen, 2005). Idag finns därmed inga direkta styrningar inom räddningstjänsten om hur man skall agera vid en storm, det beror på den aktuella händelsen, den drabbade kommunens inriktning samt omfattningen av olyckan.

Figur 4.2 Stormskadad skog (Ljungby kommun, 2005, Fotograf: okänd)

Insatserna som kan tänkas uppkomma i samband med en storm är dock många. För att nämna några kan skogsröjning, tillfällig elförsörjning, tillfällig vattenförsörjning, hembesök, tillfälliga telefonförbindelser och dylikt krävas. Livräddande insats är det som räddningstjänsten prioriterar i första hand.

4.3 Ledning och organisation

Ett allt mer komplext samhälle, med en ökad förekomst av instabila väderförhållanden som kan åstadkomma förödande naturkatastrofer även i Sverige, medför större och högre krav på ledning och organisation. Lars Fredholm (2006) skriver om ledningsarbete som ett arrangemang av åtgärder för att skapa kontroll över olyckan, skapa gynnsamma förhållanden för människan och få kontroll över hotade eller drabbade samhälleliga funktioner.

Något som idag ofta återkommer som central synpunkt gällande ledningsarbete är att alltid utgå från den drabbades hjälpbehov (ibid.). Traditionsenligt har myndigheter och organisationer i första hand prioriterat sina egna intressen och perspektiv vid genomförandet av en räddningsinsats (ibid.). Om nu den drabbade skall sättas i fokus är det naturligtvis av stor betydelse att förstå människans beteende i händelse av olycka. I krissituationer uppkommer ofta irrationella beteenden, vilket innebär en extra komplex dimension vid ledning av en räddningsinsats. Således krävs det idag ett mer omfattande ledningsförberedande arbete som inriktas mot människan, hennes hjälpbehov och sociala situation

(Enander, 2006). Även för det akuta ledningsarbetet innebär det en utgångspunkt som påverkar insatsens genomförande.

I takt med att en olycka tilltar i storlek och omfattning ökar också antalet aktörer som involveras i räddningsinsatsen. Vid en mindre olycka skall så kallade blåljusmyndigheter (polis, brandkår, ambulans etcetera.) samarbeta på ett effektivt sätt. I en större olycka, exempelvis en storm eller skogsbrand, tillkommer fler aktörer. Det kan vara andra kommunala sektorer, myndigheter, företag, privata aktörer och Försvarsmakten för att nämna några. Ofta finns då en bakre ledning, så kallad stab, där flertalet av aktörerna samverkar i ledningsfrågor (se figur 4.3).

Figur 4.3 Stabsarbete i samband med stormen Gudrun (Ljungby kommun, 2005, Fotograf: okänd)

Just i samverkan mellan blåljusmyndigheter och andra aktörer kan olika situationer uppstå. Antingen agerar varje aktör enskilt utifrån sin egen uppgift eller så agerar de tillsammans utifrån en gemensam strategi. Givetvis kan även en kombination uppstå där ett par aktörer agerar tillsammans men övriga aktörer arbetar enskilt. När det gäller de två sistnämnda situationerna uppstår ibland problem då det sällan är tydligt specificerat vem som är högste befäl. Insatser vid stora olyckor kan utöver tidigare nämnd samverkan även kräva ett gränsöverskridande samarbete mellan kommuner eller till och med län, vilket kan innebära viss problematik i fråga om ekonomi, resursfördelning etcetera. (Harbom, 2006; Cedergårdh & Winnberg, 2006; Johansson, 2006).

Cedergårdh och Winnberg (2006) delar upp ledningssystemet i nivåer, så kallade beslutsdomäner. De olika beslutsdomänerna innehåller alla uppgifter som kan definieras av ledningsarbete, men ligger på olika befogenhetsnivå:

<i>Uppgiftsledning</i>	Leda organisatorisk del i utförande av tilldelad uppgift samt samordna utförandet inom den organisatoriska delen
<i>Insatsledning</i>	Bestämmer mål med insatsen, fördelar och bestämmer om uppgifter till organisatoriska delar samt samordnar insatsens genomförande
<i>Systemledning</i>	Definierar organisationens roll, definierar insatsers ram samt tar beslut om resursförsörjningen

En annan aspekt när det gäller stora olyckor och krissituationer är att det kommer att existera en politisk komponent i ledningsarbetet. Detta bör man som blåljusmyndighet vara medveten om och förberedd på (Harbom, 2006).

5 Hemvärnet som stöd till det civila samhället

Hemvärnet finns i dag över hela Sveriges yta och används frekvent som stöd till det civila samhället genom att bistå bland annat kommuner, räddningstjänst och polis. Vanliga uppgifter är till exempel eftersök av försvunna personer, arbete vid större översvämningar, hjälpinsatser efter större stormar, bevakning vid larmbortfall och släckning av skogsbränder (Tidskriften Hemvärnet, 2008). Förra året medverkade hemvärnet med 40 000 timmar som stöd till det civila samhället (Åsa Lindestam, 2008) och mellan 2 till 12 juni under 2008, då många skogsbränder härjade i landet, bidrog hemvärnet med totalt 33 000 timmars arbete med skogbrandsläckning (Tidskriften Hemvärnet, 2008).

Figur 5.1 Hemvärnsmän arbetar med skogsbranden i Bodträskfors (Bodens kommun, 2008b, fotograf: okänd)

Rapporten undersöker hemvärnets funktion närmare vid de två stora olyckorna stormen Gudrun 2005 och branden i Bodträskfors 2006, se figur 5.1. Dessa olyckor är lämpliga att undersöka eftersom hemvärnet deltog i stor omfattning i olycksarbetet och det existerar skriftlig dokumentation över hur olycksarbetet genomfördes. Det bör nämnas att det skett ytterligare flertalet stora skogsbränder och stormar på senare år. Emellertid innebär bristen på dokumentation över dessa att författarna valt att fokusera på tidigare nämnda olyckor.

5.1 Begäran av Försvarsmakten som stöd till det civila samhället

Försvarsmakten, och därmed hemvärnet, kan begäras in som stöd till civil verksamhet utifrån två olika lagstiftningar (Wahlgren, 2008). Om situationen är klassad som räddningstjänst, enligt bedömning av räddningsledare, kallas hemvärnet in med stöd av Lag (2003:778) om skydd mot olyckor, LSO.

Försvarsmakten, eller andra statliga myndigheter, har då en skyldighet att delta i arbetet. Då inte räddningstjänst råder kan hemvärnet istället kallas in med stöd av Förordning (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet. I detta fall har Försvarsmakten *inte* en skyldighet att delta i arbetet. Situationer där det finns risk

för att personalen kan komma att bruka tvång eller våld mot enskilda samt situationer som innebär en inte obetydlig risk för skada på personal, är exempel på tillfällen där Försvarmaktens personal inte får användas (SFS 2002:375).

5.2 Ersättning till hemvärnspersonal

Vad gäller ersättningen till hemvärnspersonal som deltar i olyckor så skiljer den sig beroende på vilken lagstiftning som använts för begäran. I Förordning (1997:147) om förmåner till hemvärnsmän regleras ersättning. Där framkommer, i 2 a §, att vid tillfällen då Försvarmakten begärs in med stöd av LSO får personalen ersättning enligt deltidsbrandmannaavtalet. Det vill säga, så fort ärendet/olyckan klassas som räddningstjänst får deltagande personal från exempelvis hemvärnet ersättning motsvarande en deltidsbrandman. Vidare kan utläsas att då Försvarmakten kallas in utifrån Förordningen om stöd till civil verksamhet (SFS 2002:375) utgår ersättning i form av dagpenning eller dagersättning, beroende på situationen.

6 Skogsbranden i Bodträskfors

Under sensommaren år 2006 härjade det som i efterhand omtalas som en av modern tids största skogsbränder i svensk historia. Skogsbranden drabbade Bodträskfors, ett litet samhälle i Bodens kommun. Olycksarbetet i samband med denna skogsbrand var omfattande i materiella och personella resurser (Nilsson, 2008). Enligt Erlandssons (1990) definitioner, se kapitel 4.1, klassas den som den ”stora skogsbranden”. Den kom att engagera ett flertal aktörer och ställde krav på ett fungerande samarbete mellan alla inblandande.

Branden härjade i fyra veckors tid från fredag 2006-08-11 till tisdag 2006-09-05 och spred sig över 1 900 ha (19km²). Räddningstjänster från hela Norrbottens län förutom Kiruna och Pajala deltog i släckningsarbetet och dessutom kom förstärkning från räddningstjänster i andra län. Frivilliga resursgruppen, FRG, genomförde nödvändigt underhållsarbete och hemvärnet deltog med ca 30 personer varje dag under hela första veckan i framförallt släckningsarbetet (Bodens kommun, 2008a).

Det översiktliga händelseförloppet delas upp i branden och olycksarbetet. I det förstnämnda beskrivs hur själva branden utvecklades med inverkan av natur, omgivning och miljö. I det andra beskrivs hur olycksarbetet utvecklades, från det småskaliga inledande skedet till det att branden blev större och insatsen växte i storlek.

6.1 Branden

Brandens utveckling med tiden beskrivs i stora drag och baseras på rapporten *Modern tids största skogsbrand* framtagen av Bodens kommun (2008a). Platser som hänvisas till i texten visas i figur 6.1.

Figur 6.1 Översiktbild av det eldhärjade området (Bodens kommun, 2008b, modifierad)

6.1.1 Dag 1 (fredag)

Nattpersonal på vårdcentralen i Bodträskfors larmade till SOS vid tretiden på morgonen och meddelade att de observerat rök från området kring Västbo. Röken antogs först komma från en tidigare upptäckt skogsbrand. Vid sjutiden på morgonen var brandområdet ca 300 m långt och 50 m brett och följde längs en traktorväg. Branden begränsades men vid tiotiden ökade vinden och branden spred sig fort i torr och meterhög sly. Vanligtvis är marken här blöt men det var den inte denna sommar. Under dagen spred sig elden och på eftermiddagen var branden omfattande. Rapporter inkom om att branden spred sig direkt mellan trädtoppar. I söder utgjorde i detta skede Klusåvägen (se figur 6.1) en naturlig brandgata och vid 18-tiden rapporterades att brandfronten befann sig 800 – 1000 m från denna brandgata. Några timmar senare hade detta avstånd krympt till 400 m. Brandens omfattning beräknades nu vara 2,4 km lång och 400 m bred.

6.1.2 Dag 2 & 3 (lördag & söndag)

Under lördagen spred sig branden och under eftermiddagen kastade vinden och fler bränder upptäcktes. På söndagen ökade brandens omfattning på bara några timmar till 500 ha. Ungefär 100 ha begränsades för att hindra att den sprids ytterligare.

Vid elvatiden på söndagen rörde sig branden allt närmare begränsningslinjen och bebyggelsen i området vid Västbo med en hög hastighet av fem m/s. Klockan 11⁵⁰ konstaterades att branden var okontrollerbar och att bebyggelsen i Västbo hotades.

6.1.3 Dag 4 & 5 (måndag och tisdag)

Klockan 04³⁰ på måndag syntes öppna lågor i öster, norr om bebyggelsen i Klusån. I sydvästra hörnet av brandområdet slog även lågor upp. Släckningsarbetet fortgick men brandens omfattning ökade. Vid middagstid på måndagen var branden 50 m från den södra brandgatan. Ca klockan 21 höll branden på att bryta igenom vid stora Klusåberget och bostäder i området hotades. Det eldhärjade området var i början på tisdagen 800 ha och ca 400 m från begränsningslinjen i norr. Det brann i närheten av Björnudden (se figur 6.1) där det fanns hus och vinden låg på mot Bodträskån. Risk fanns för att branden skulle sprida sig över ån.

6.1.4 Dag 6 & 7 (onsdag & torsdag)

Ett område på 3000 ha var avgränsat med brandgator och branden började vara under kontroll. Branden var utbredd över ett område på ca 1500 ha. Klockan 17¹⁵ observerades regndroppar som tilltog i styrka. Under torsdagen förekom glödbränder men annars var brandsituationen lugn. Det hade då brunnit fram till Bodträskån men risken för ytterligare spridning var mycket liten. I de eldhärjade områdena föll träd på grund av avbrunna rötter.

6.1.5 Dag 8 till 29

Under de påföljande dagarna uppstod en del bränder som kunde släckas genom organiserade insatser. En del brandhärdar flammade upp rejält och vid en plats tog sig branden över Bodträskån. Under de senare dagarna kontrollerades branden allt mer och vid 20-tiden på brandens 27:e dag regnade det kraftigt. Dagen efter syntes enstaka rökpelare från området men i övrigt var det mycket lugnt. I figur 6.2 till höger illustreras utbredningen av det område som brandhärjades.

Figur 6.2 Utbredning av det brandskadade området (Bodens kommun, 2008b)

6.2 Olycksarbetet

I detta delkapitel redovisas de arbets- och räddningsinsatser som följde efter olyckan. Kapitlet är baserat på rapporten *Modern tids största skogsbrand* framtagen av Bodens kommun (2008a).

6.2.1 Dag 1 (fredag)

Insatsens genomförande beskrivs i stora drag.

Larm om skogsbrand i Bodträskfors inkom 06⁰⁵ till räddningstjänsten i Boden. Tre man från Harads (se figur 6.1) deltidskår skickades för att rekognosera området i väntan på att en styrka från Bodens heltidskår skulle anlända. De tre deltidsbrandmännen fann branden och påbörjade släckning med den utrustning som fanns till hands. En heltidsbrandman från Boden som befann sig i området och ytterligare två deltidsbrandmän från Harads anslöt till arbetet. Klockan 08⁵⁷ larmades Bodens deltid ut och de anlade till olycksplatsen 10¹³ med personbil. Slang drogs på bägge sidor om branden vilken nu ansågs vara under kontroll. När vattenutrustningen skulle startas igång fungerade det dock inte då det visade sig att slangens brunnit av. Samtidigt blåste det till och branden blossade upp och blev på mycket kort tid okontrollerbar. Räddningsledaren beordrade alla att dra sig tillbaka till vägen och en del slang och kopplingar lämnades i elden.

Vid tolvtiden åkte två brandbilar från Bodens heltidsstation för att bland annat bilda främre ledning. Samtidigt upprättades en bakre ledning med räddningschef i beredskap (RCB) i Boden. Klockan 15 anlände Gammelstads (samhälle 25 km sydöst från Boden) räddningstjänst efter att ha kallats in. Branden tilltog i storlek och under eftermiddagen skickades en bandvagn från Boden.

Regementet I19 kontaktades klockan 13⁴⁰ för att begära in hemvärnet och 30 hemvärnsmän anlände senare. Hemvärnsmännen rapporterade klockan 17²⁵ om brand i trädtoppar som de inte kunde släcka med sin utrustning. För att hindra brandspridning drogs nytta av de naturliga brandgator som fanns i terrängen och skördare användes för att bredda dem.

Försvarets helikopter kallades in av RCB via ARCC (Aeronautical Rescue Coordination Centre i Göteborg) tidigare under dagen och anlände ca 19³⁰ och började angripa brandhärden från luften. Helikoptern tvingades avvika för att tanka efter ca 30 minuter men återvände och var betydande i arbetet med att hitta brandhärddar. Under sen kväll skedde avlösning för brandmännen och Bodens nattskift tog över tillsammans med en deltidstyrka från Vuollerim (samhälle 46 km norr om Bodträskfors).

6.2.2 Dag 2 & 3 (lördag & söndag)

Lördagen började lugnt med avseende på branden och Gunnarsbyn (samhälle 60 km öster om Bodträskfors) larmades för avlösning. Understödet från helikoptrar strulade och brandens storlek tilltog kraftigt under dagen. På söndagsförmiddagen upprättades brytpunkt, bränsledepå och sambandsplats i ett garage i byn Västbo. Cirka 20 personer från räddningstjänsten i Boden, Luleå, Råneå, Piteå och Älvsbyn deltog i släckningsarbetet tillsammans med 15 hemvärnsmän. Branden spred sig fort och bebyggelse i Västbo hotades. Senare under dagen påbörjades evakuering av boende i Västbo till Harads skola.

Frivilliga resursgruppen, FRG, kallades in och anlände med nio personer. Delar av FRG-personalen användes till att transportera matsändningar från I19 i Boden till olycksområdet.

Porjus fiskflyg och Kallaxflyg begärdes in för att komplettera den första helikoptern. Det var svårigheter med att få tag i helikoptrar vilket utgjorde ett stort orosmoment.

6.2.3 Dag 4 & 5 (måndag och tisdag)

Under måndagsnatten arbetade 20 man i Bodträskfors och senare under dagen anlände två helikoptrar från Försvarmakten. Även Porjus fiskflyg och Kallaxflyg sattes in. Under både måndag och tisdag arbetade schaktmaskiner med att bredda brandgatorna. Styrkan på plats förstärktes med räddningstjänstpersonal från Lövsånger, Råneå, Arvidsjaur, Gällivare, Skellefteå, Älvsbyn och Luleå. Totalt

arbetade 60 personer med släckningsarbetet. Klockan 16³⁵ arbetade två vertolhelikoptrar, en superpuma, två Kallaxflyg och ytterligare två helikoptrar i rutnät enligt trafikledningen. Den massiva insatsen från luften gav resultat och läget kom under kontroll.

6.2.4 Dag 6 & 7 (onsdag och torsdag)

Brandområdet begränsades av brandgator i norr, väster och söder enligt figur 6.1 och ansågs vara under kontroll. Rekognosering skedde både från luften och från marken. Släckning från luften fortsatte och ledningen för flyginsatserna styrdes om. Flygledare från Försvarsmakten tog över helikoptersamordningen.

Utrustning och material anlände från Räddningsverket och FRG hade 27 personer i arbete. Under torsdagen fortsatte vattenbombningar med helikoptrar och på marken arbetade ungefär 70 personer med branden. 21 personer från FRG tog hand om kringliggande serviceuppgifter och övriga behov. Beslut togs om att helikopterresurserna skulle dras ner samt att hemvärnet skulle börja avrustas efter fredagen.

6.2.5 Dag 8 till 29

Då branden var under kontroll ökade behovet av att nå fram till de eldhärjade områdena och släcka. Problemet var att det var livsfarligt att arbeta i området eftersom träd med avbrända rötter lätt välte. På fredagskvällen arbetade totalt 21 man med släckningsarbete.

Kommande dagar var brandens intensitet varierande. En del dagar blossade den upp kraftigt på vissa håll, medan det var lugnare andra dagar.

Dag tio arbetade lokala maskinförare med förbättringsåtgärder för brandgatorna. Beslut togs om att två helikoptrar skulle användas under dag elva och tolv. Under dag elva hade brandstyrkorna som uppgift att släcka offensivt från vägarna. Risken för nedfallande träd skulle då fortfarande beaktas. Från och med dag elva bevakade Bodens heltidskår området nattetid.

Under tidsperioden arbetade helikoptrar omväxlande tillsammans med Kallaxflyg med varierande intensitet från morgon till kväll. Från och med dag 20 användes Kallaxflyg tre timmar per dag. Samma dag skickades tre styrkor ut i området och rapporterade vid dagens slut att läget var lugnt.

Dag 22 avhystes ett äldre par från området som tänkt jaga älg. Dagen efter observerades en obehörig fyrhjuling på området som avlägsnade sig då den upptäcktes.

Från och med dag 23 observerades småbränder som kontrollerat kunde slås ner. Under dag 27 började det regna kraftigt och på morgonen dagen efter var allt lugnt

vid flygkognosering. Samma dag vattenbombade en helikopter kanterna på det eldhärjade området och på eftermiddagen var tre-fyra rökpelare det enda som återstod av branden på området.

FRG och helikoptern avvecklades på kvällen under dag 28. Kommande dag inleddes en materialtransport från området som utfördes av Bodens räddningstjänst och Harads deltidskår.

7 Stormen Gudrun

Stormen (orkanen) Gudrun drog in över landet den 8 januari år 2005. Med sina enorma krafter och sin stora utbredning berörde orkanen Sydsverige mycket hårt. Kring en halv miljon elkunder drabbades av avbrott, en kvarts miljon kunder till det fasta telefonnätet likaså. De skador som uppkom var stora, inte minst ekonomiskt. Inte mindre än elva län fick på något sätt påverkad infrastruktur och drabbades av skogsförödelse. Allra värst drabbades Småland, norra Skåne samt Blekinge.

Insatsen för olyckan var mycket omfattande i materiella och personella resurser samt i tid. Det antal aktörer som var direkt involverade i arbetet var också ansevärt. Då denna rapport avser att studera hemvärnets betydelse, görs en avgränsning till det geografiska område där hemvärdet bedömdes befinna sig i störst utsträckning. Ca 90 % av den utrustning och materiella resurser som Försvarsmakten bidrog med placerades i Kronobergs län, se figur 7.1 (Svasse, 2008). Länsstyrelsen har i efterhand meddelat att det bara i Kronobergs län fälldes över 22 miljoner kubikmeter skog under stormens framfart (Krisberedskapsmyndigheten, 2005).

Figur 7.1 Översiktsbild av Kronobergs län (Lantbrukarnas Riksförbund, 2008)

Detta kapitel kommer behandla stormen som olyckshändelse och sammanfattat och kronologiskt redovisa olycksarbetet som följde av olyckan. Fokus kommer ligga på att presentera de händelser och insatser som bedöms ha relevans för denna studie.

7.1 Orkanen

Trots att Gudrun i folkmun omnämns som storm var det i meteorologisk mening en orkan. Med stormen Gudrun avses i rapporten både själva orkanen och de kritiska situationer som uppstod under påföljande veckor. I följande stycke presenteras

orkanens utveckling från att de första förvarningarna meddelades fram till att faran från själva orkanen avtog några dagar senare.

Flera dagar innan orkanen drog in över landet fanns det indikationer på att ett oväder var på gång. Vissa osäkerheter fanns dock i prognoserna ända fram till den 6 januari. Först på fredagen den 7 januari skickade SMHI ut varningar till SR, Försvarsmakten, SVT och TV4. Varningarna gällde stormbyar och höga vattenflöden på eftermiddagen samt kvällen, lördagen den 8 januari (Alexandersson & Ivarsson, 2005).

7.1.1 8 till 9 januari

Under eftermiddagen lördagen den 8 januari nådde orkanen Sveriges västra kustlinje. Vidare under kvällen och natten drog den in över stora delar av Götaland (Alexandersson & Ivarsson, 2005). Stora delar av tele- och elnät slogs ut. Vitala delar i bland annat Ljungby kommun försörjdes via reservkraft och som mest var man i Ljungby helt strömlöst i fyra timmar (Johannesson, 2008). Under den första natten omkom två personer till följd av stormens framfart (Svensson, 2008).

7.2 Olycksarbetet

Följderna av stormen Gudrun innebar ett olycksarbete som skulle bli mycket komplext, involvera många aktörer och ta avsevärt lång tid. De första dagarna var mest kritiska och krävde därmed mycket extra resurser medan uppgifterna efterhand minskade i antal och omfattning. Det som tog längst tid var efterarbetet med röjning av skog.

Krisberedskapsmyndigheten har sammanställt lägesrapporter som utfördes på myndighetens lägescentral. Följande redogörelse av insatsen utgår från dessa rapporter (KBM, 2008) samt Försvarsmaktens lägesorienteringar (Försvarsmakten, 2005). Ytterligare en källa till detta delkapitel är Räddningsverkets naturolycksdatabas (Räddningsverket, 2008).

7.2.1 Dag 1 (8 januari)

Vid lunchtid den 8 januari öppnade Krisberedskapsmyndigheten (KBM) sin lägescentral. Eldistributörerna i området började höja beredskap i sina områden i samband med detta. I Kronobergs län följde man utvecklingen av stormen och fokuserade i detta skede på höga vattenflöden.

Eldistributörerna kunde konstatera att över 200 000 kunder har driftstörningar på grund av stormen, vid 21-tiden på kvällen. Under kvällen bedömde Länsstyrelsen i Kronobergs län situationen som svår och allmänheten varnades för att överhuvudtaget vistas utomhus. SOS Alarm, räddningstjänsten och jourhavande ledningspersonal i Kronobergs län samlades och beslöt att aktivera KrisSam, ett

informationssystem framtaget för att hantera frågor kring allvarliga händelser (Länsstyrelsen Kronobergs län, 2005).

Kommunala räddningstjänster samt räddningstjänstförbund blev tidigt involverade i räddningsarbetet och fick en viktig och vital roll. Andra kommunala sektorer som till exempel äldreomsorg hade också viktiga uppgifter under den första kvällen. Många hushåll ute på landsbygden drabbades hårt och förlorade kommunikationsmöjligheter samt el och vatten. Det krävdes stora insatser för att ta hand om dessa nödställda varför man ordnade värmestugor, reservkraft, tillfälliga telefonstationer etcetera.

Kontakt med Försvarsmakten togs på kvällen och vid 22³⁰ fanns personal från hemvärnet på plats för att hjälpa till i insatsarbetet.

7.2.2 Dag 2 (9 januari)

På söndagen när stormen avtagit något, började en någorlunda övergripande bild av läget kunna skönjas. Dagen krävde främst stora insatser i form av röjningsarbete eftersom stora delar av vägnätet blockerades av nedfallna träd. För att kunna röja alla vägar krävdes en stor mängd aktörer. Vägverket, räddningstjänster, hemvärnet med flera bistod med stora mängder personal i röjningsarbetet, se figur 7.2 nedan.

Figur 7.2 Skogsröjningsarbete i samband med Stormen Gudrun (Ljungby kommun, 2005, Fotograf: okänd)

I Kronobergs län hade man mitt på dagen fått igång KrisSam som då också fungerade tillfredsställande. Läget beskrevs dock fortfarande som besvärligt och på grund av svårigheterna med kommunikationen var det svårt att nå ut till kommuninvånarna med viktig information.

7.2.3 Dag 3 (10 januari)

Läget i Kronobergs län var mycket kritiskt enligt KBM:s rapport. Främsta orsaken till detta var den utbredda avsaknaden av elektricitet i länet. Mitt på dagen hade man, med begränsad framkomlighet, röjt europavägarna, riksvägarna och större länsvägar medan det fortfarande var stora problem med framkomligheten på de mindre vägarna.

MD S, Militärdistrikt Syd, kom med sin första lägesorientering denna dag. Enligt denna hade man ett stort antal hemvärnsmän i Varend, Ljungby samt Markaryd för att stötta räddningstjänsten med diverse uppgifter. Man bedömde läget i

Kronobergs län som katastrofliknande med minst två döda, flera skadade civila, ett icke-fungerande samband samt två kommuner som avbrutit hemvård.

7.2.4 Dag 4 (11 januari)

MD S har under föregående dygn stöttat samhället med resurser såsom elverk, eftersöksarbete, röjningsarbete med mera. Den 11 januari lämnade man meddelande om att läget i Kronobergs län fortfarande ansågs vara allvarligt och att Försvarsmaktens insatser i länet skulle öka i antal under den närmsta tiden. Enligt MD S lägesorientering hade man i Kronobergs län ett stort antal hemvärnsmän igång i insatsarbetet. Samtidigt gjorde MD S en tydlig inriktning där man i första hand prioriterade att stötta samhället i räddningstjänst enligt LSO, i andra hand Försvarsmaktens insatsberedskap och i tredje hand övrigt stöd till samhället.

Under dagen fortsatte arbetet med att få igång el- och telekommunikationen i Kronoberg. Detta tillsammans med kontinuerlig skogsrojning.

7.2.5 Dag 5 (12 januari)

Inga ytterliga relevanta insatser gjordes förutom de som redan var igång.

7.2.6 Dag 6 (13 januari)

Länsstyrelsen i Kronobergs län bedömde mitt på dagen läget som något stabiliserat. Dock, fortfarande på en nivå som krävde stora personella och materiella resurser och insatser. Det meddelades att ungefär 20 000 invånare saknade elektricitet och att ungefär lika många saknade fast telefoni. Insatserna med skogsrojning samt el- och telenäten fortsatte därmed att genomföras.

MD S bedömde att läget fortfarande var allvarligt. Försvarsmakten fortsatte insatserna med att stötta samhället med reservkraft, alternativ uppvärmning (se figur 7.3), skogsrojning, eftersök och dylikt.

Under denna dag tillfördes stora mängder elverk till Kronobergs län som sedan tilldelades kommunerna efter prioritering. Samma dag fick man i länet tillgång till enheter ur S1 (Upplands regemente i Enköping) för att bistå med framförallt kommunikationen. Detta nämner även MD S i sin lägesorientering.

Figur 7.3 Hemvärnet hjälper lokalinvånare med gasolvärmare, alternativ uppvärmning (Försvarmakten, 2005, Fotograf: okänd)

Vad gäller hemvärnet var de primära uppgifterna fortfarande skogsröjning samt att jobba med att placera ut och underhålla elverk.

Kronobergsgruppen bistod med lika många hemvärnsmän som tidigare.

7.2.7 Dag 7 (14 januari)

Vägnätet bedömdes av länsstyrelsen som i huvudsak återställt beträffande större och medelstora vägar. Man uppskattade även att mindre vägar som ännu inte var röjda skulle vara framkomliga inom en vecka.

Försvarmakten bedömde att inga påtagliga lägesförändringar skett till denna dag.

7.2.8 Dag 8 till 16 (15 till 31 januari)

Kronobergsgruppens uppgifter övergick efterhand till att mestadels rekognosera vägar, besöka lokalbefolkningen ute på landsbygden samt finnas med i ledningen och där bistå länsstyrelse och räddningstjänst. För hjälp med att klara av skogsröjningsuppgifterna kallades bland annat personal från regementena P7 och K3 in till Kronobergs län. Att understödja kommunerna med sambandet var en av Försvarmaktens största uppgifter, som ökade i omfattning allt eftersom. Ett tag arbetade över 300 personer med att stötta länet med samband (Försvarmakten, 2005).

Räddningstjänsten i Ljungby fick den 18 januari en krisstödsgrupp från Försvarmakten till förfogande. Tillsammans med Älmhults kommun hade man tillgång till tre krisstödsgrupper från Försvarmakten med syfte att ta hand om drabbade invånare i kommunerna.

Först den 26 januari fanns det tecken på att behovet av stöd från Försvarsmakten skulle komma att minska. Detta då eldistributörerna började avisera om en minskning av resursbehoven.

Den 28-29 januari började sambandsenheterna på plats att avveckla huvuddelen av sin verksamhet och överlät ansvaret åt civila operatörer. Samtidigt som detta riktade Försvarsmakten sin verksamhet mot att stödja länsstyrelser och kommuner med vatten och telekommunikation, uppsökande av ensligt boende samt drift och underhåll av elverk.

Den sista lägesorienteringen från MD S gjordes den 4 februari. Enligt den hade man då ett tjugotal värnpliktiga som arbetade med uppsökande av lokalbefolkning i Kronobergs län, samt hemvärnspersonal som stabsstöd.

8 Intervjustudie

Genomförda intervjuer utgör resultatet vid denna studie. Utifrån ställda frågor har ett antal delfunktioner som bland annat hanterar hemvärnets funktion vid insats, ledningsförmåga samt förmåga att samverka med räddningstjänst kunnat utredas. Intervjuerna utreder inte alla detaljer i olycksarbetet utan syftar till att utgöra en grund för att besvara forskningsfrågan. Delfunktionerna representerar det som författarna själva bedömer vara väsentliga egenskaper för att studera hemvärnets övergripande funktion som stöd till det civila samhället. I bilaga A återfinns de frågeformulär som använts vid intervjuerna. Definierade delfunktioner samt förklaring av dem följer nedan.

Inkallelse av hemvärnet

Ämnar utreda hur inkallelsen gick till vid olyckan. Det gäller hela förloppet från det att beslut om behovet av hemvärnet tas, till dess att hemvärnet finns på plats. Vidare skall eventuella åsikter och synpunkter om inkallelserutiner och inkallelsförlopp inhämtas.

Ledning

Denna funktion är mycket viktig vid en stor räddningstjänstinsats. Ett välorganiserat ledningsarbete kan många gånger vara avgörande för insatsens utgång. Ledningen är betydelsefull för hur hemvärnet används som resurs. Därför utreds här hur ledningsstrukturen över tiden utformades, överlag och inom hemvärnet. Även respondenternas åsikter om hur ledningsarbetet genomfördes redovisas.

Samverkan

En stor räddningstjänstinsats kan involvera ett stort antal aktörer som skall samverka i allt från samordning av materiella resurser till faktiskt samarbete mellan personal. I denna rapport ligger fokus på att utreda samverkan mellan just hemvärnet och räddningstjänsten på ledningsnivå och lägre nivå. Således redovisas här respondenternas beskrivningar för hur samverkansarbetet genomfördes, exempelvis om räddningstjänsten bistod med tillräcklig handledning. Vidare utreds om det uppstod några konflikter i samarbetet på grund av organisationernas olika styrningssätt. Respondenterna tilläts komma med subjektiva åsikter om samverkan.

Uppgifter

Utöver de dokumentationer som granskats i samband med denna studie ställdes frågan till respondenterna om vilka uppgifter som hemvärnet löste eller ämnade lösa. Vidare framförs här om räddningstjänstens och hemvärnets uppgifter skiljde sig åt. Här presenteras de svar som erhöles i samband med intervjuerna.

Kunskap

Både räddningstjänsten och hemvärnet själva fick försöka besvara frågor som behandlade hemvärnets kunskap. Här utreds bland annat om hemvärnets kunde lösa tilldelade uppgifter och vilken faktisk kompetens man som organisation och/eller enskild hemvärnssoldat har. Utgångspunkt för svaren var bland annat respondenternas personliga synpunkter och den faktiska kompetensen.

Materiel

En viktig bit vid en räddningsinsats är att utrustas med materiel. Här presenteras respondenternas svar på frågan om med vad och hur hemvärnets utrustades, samt varifrån materielen kom. Vidare har respondenterna fått lämna synpunkter på om utrustningen var tillräcklig, samt givit andra personliga åsikter om materielen.

Effektivitet

Denna delfunktion ämnar besvara hur effektiva hemvärnets var i samband med arbetet under olyckorna. Vilka faktorer skapar effektivitet och uppfylldes kraven för dessa faktorer?

Behov av hemvärnets

Här presenteras svar utifrån frågor som undersöker behovet av hemvärnets vid den aktuella olyckan, alternativt i framtiden. Frågorna avseende just denna funktion har i första hand ställts till personal inom räddningstjänsten.

Utveckling av samarbetet

Respondenterna gavs möjligheten att själva diskutera om det finns behov av att utveckla och effektivisera samarbetet mellan organisationerna samt vilka åtgärder man i så fall bör vidta. Här redovisas de synpunkter som framkom under intervjuerna.

Övrigt

Om det under intervjun framkom något intressant som inte berör någon av ovan nämnda delfunktioner redovisas detta här.

8.1 Intervjuer som vetenskaplig metod

De intervjuer som genomförs i denna studie är så kallade semistrukturerade, huvudsakligen kvalitativa intervjuer. En strukturerad intervju innebär att intervjuaren styr respondenten genom att alla frågor och frågeställningar i förväg är definit bestämda. Skillnaden mellan en ostrukturerad och en strukturerad intervju är att respondenten vid en ostrukturerad intervju inte är styrd. Intervjuaren låter respondentens spontanitet styra frågor och svar. Att välja en semistrukturerad intervju innebär att intervjuaren har förberett ämnesområden vilka frågorna skall beröra, men inte i detalj färdigformulerat alla frågor (Andersson, 2004). Metoden

semistrukturerad intervju visar också att intervjuaren har full kontroll över vad som ska erhållas ur intervjun men lämnar både respondenten och intervjuaren friheten att falla in på andra spår (Bernard, 2002).

Intervjuerna genomförs som tidigare nämnts på två olika vis, per telefon eller ansikte mot ansikte. Förr ansågs telefonintervjuer inte kunna ersätta intervjuer ansikte mot ansikte men forskning har gjorts som visar att validiteten för svaren vid de båda metoderna inte skiljer sig åt (Bernard, 2002). Just av denna anledning anser författarna att båda metoderna kan nyttjas och väljas beroende på lämplighet i varje individuellt fall. Vidare kan också resultaten jämföras.

I de flesta intervjuer används bandspelare för att utfrågarna i lugn och ro skall kunna hantera materialet i efterhand. Det medför att utfrågaren i stor utsträckning kan fokusera på frågeställningarna och att lyssna under själva intervjun.

Bandspelaren kan dock i viss mån hämma respondenterna (Ejvegård, 2007). De kan uttala sig mer restriktivt då allt de säger registreras. Författarna väljer, med hänsyn till respondenterna, att behandla materialet konfidentiellt.

I denna studie utfrågas ett antal olika individer med olika bakgrund och position inom de båda organisationerna. I stora drag ges samtliga individer liknande frågor. Emellertid kan inte alla respondenter besvara frågorna i samma utsträckning, och vissa frågor passar endast en viss kategori av respondenter. För att sedan kunna analysera och hantera materialet måste författarna ta hänsyn till detta. Detta görs genom att värdera svaren från fall till fall. I de fall där frågeformuläret faktiskt är detsamma för två olika respondenter skall också frågorna formuleras lika för att svaren skall kunna jämföras (Ejvegård, 2007).

Vidare förs i kapitel 8.2 en diskussion om resultatets reliabilitet och validitet. Definitionen för reliabilitet är tillförlitlighet i använd mätmetod, medan validiteten anger om metoden är duglig för att mäta det som avses (Bernard, 2002). För att säkerställa en hög reliabilitet och validitet krävs att intervjuerna är konstruerade så att trovärdiga svar erhålls. Vidare skall författarna både i själva intervjugenomförandet samt i materialhanteringen vara objektiva och neutrala (Ejvegård, 2007).

Respondenterna valdes ut enligt författarnas målsättning att intervjua personal inom både kommunal räddningstjänst och hemvärnet efter varierande hierarkisk position. Samtliga tillfrågade respondenter ställde upp på intervju och därmed bekräftas intresset i ämnet hos de båda organisationerna.

8.2 Diskussion om validitet och reliabilitet

Studiens resultat utgörs i huvudsak av intervjuer, varför det är viktigt att analysera giltigheten hos dessa. Med tanke på studiens syfte finns en viss risk för att respondenter kan ha ett egenintresse av rapportens resultat. Det betyder att svarens trovärdighet kan ifrågasättas om respondenten vill använda resultatet till sin egen fördel. Författarna har försökt att ta hänsyn till detta då intervjumaterialet hanterats.

Som författarna tidigare nämnt, anpassades intervjuformulären utifrån respondentens position inom sin organisation. Detta innebär att svaren fick värderas med utgångspunkt hos respondenten. Därmed har hänsyn bland annat tagits till personens faktiska inblandning, position och bakgrund. Trovärdigheten har också kunnat bedömas genom att jämföra respondenters svar med andra respondenters svar samt skriftliga dokumentationer.

Författarna bedömer att det finns en risk för att respondenter besvarat en fråga utan att denne har tillräcklig grund för att göra detta. Således kan personer medvetet eller undermedvetet ge sken av att veta något de egentligen inte vet. Det är dock i det närmaste omöjligt att utreda ifall detta stämmer, och följaktligen till vilken grad, men det kan tänkas påverka studiens validitet.

Något som styrker reliabiliteten och validiteten för denna studie är att objektiva uppfattningar generellt sett överensstämmer mycket väl respondenterna emellan. Om så inte varit fallet har författarna valt att använda resultatet med stor försiktighet.

Denna studie utgör en ögonblicksbild av situationen som den är idag och är på intet sätt dynamisk. Organisationernas strukturer kan över tiden förändras så att resultatet inte har samma betydelse. Författarna bedömer att det kan påverka validiteten men understryker att det krävs en mer omfattande analys över tid för att ta hänsyn till detta.

Denna rapport består av ett stickprov, endast en liten del av de olyckor där hemvärnet varit inblandade. Författarna menar att stickprovet förvisso är relevant då olycksarbetena i allra högsta grad involverade hemvärnet. Dock är det inte fastställt att stickprovet är representativt för alla olyckor där hemvärnet deltagit. Någon särskild bedömning och avvägning för att komma fram till ett representativt urval för studien har inte gjorts. Efter att ha studerat två olyckor bedömer dock författarna att resultatet i denna rapport kan appliceras på andra hemvärnsförband och andra olyckstyper än de undersökta. Flera resonemang leder fram till denna ståndpunkt. Till att börja med skiljde sig de uppgifter som löstes i Bodträskfors jämfört med stormen Gudrun. Det var rena brandmannauppgifter i Bodträskfors och uppgifter av mer allmän karaktär under stormen Gudrun. Ett stort spann av svårighetsgrad på uppgifter täcks således av studien. I de flesta olycksarbeten där

hemvärnet deltar är uppgifterna dessutom av enkel karaktär och spelar följaktligen en mindre avgörande roll för hur hemvärnets funktion varierar över landet. Uppgifternas enkelhet gör att förbandens kunskap på soldatnivå får mindre betydelse. Det finns däremot uppgifter med högre svårighetsgrad (till exempel vid skogsbrand) som ställer högre krav på de enskilda soldaterna i hemvärnsförbanden. Rapporten tar hänsyn till detta genom att rekommendera räddningstjänst och hemvärn att utreda och utveckla kompetensen på kommunal nivå. På så sätt kommer räddningstjänsten i kommunen känna till hemvärnets begränsningar och kunna avgöra för vilka uppgifter de är lämpade. I de två olyckor som undersökts har hemvärnets inkallelseförlopp och ledning fungerat bra till följd av bra och seriös organisatorisk struktur inom förbanden. Studien har inte undersökt hur förmågan på övriga hemvärnsförband i landet varierar i detta avseende. För att slutsatser som dras därför ska gälla hela hemvärnet, måste ett antagande om likvärdig organisatorisk förmåga hos övriga hemvärnsförband göras.

De båda studerade olyckorna drabbade i huvudsak glesbygdskommuner. Därför bör det nämnas att olycksarbetet, och således studiens resultat, kan ha sett annorlunda ut om olyckorna skett i storstadsmiljö. Författarna menar att det finns faktorer som talar för att personkännedomen är mindre i storstadsregioner än i glesbygden. Exempelvis innefattar organisationerna, då främst räddningstjänsten, betydligt mer personal i storstäder än i mindre samhällen. Vidare tenderar samarbeten och ledningsstrukturer vara mer komplicerade i storstadsregioner, bland annat eftersom fler aktörer bedöms involveras i ett tidigt skede. Det kan då innebära att samarbetet inledningsvis kan bli svårare att genomföra i en storstad. Skillnaden mellan stadsmiljö och glesbygd kan även komma till uttryck hos den enskilde hemvärnsmannens kunskap. Författarna bedömer att invånare i glesbygden i större utsträckning än i storstäder har sådana yrken som ökar deras kunnande för uppgifter som skall lösas i samband med olycksarbete. Det innebär i praktiken att hänsyn måste tas till denna begränsning om slutsatserna skall kunna appliceras i en storstadskommun.

8.3 Skogsbranden i Bodträskfors

Genomgång av resultatet från intervjuerna med berörda vid arbetet under skogsbranden i Bodträskfors, 2006.

Inkallelse av hemvärnet

Vid lunchtid på fredagen (dag 1) tog RCB vid Bodens räddningstjänst beslut om att begära in hemvärnet som förstärkning. En av respondenterna från räddningstjänsten nämner att behovet av förstärkning rapporterades in till den bakre ledningen från den främre ledningen. RCB kontaktade då ATK (Armétekniska kommandot) i Uppsala som i sin tur godkände begäran. Processen gick vidare med att RCB kontaktade vakthavande befäl vid I19 för att redogöra för

behoven och slutligen få kontakt med en bataljonschef inom hemvärnet. Ordern gällde 20 hemvärnsmän.

Därefter startade inom hemvärnet en telefonkedja där bataljonschefen kontaktade kompanichefer som vidare meddelade gruppchefer som slutligen tog kontakt med sina soldater. Respondenterna inom hemvärnet medger att man befann sig på uppsamlingsplatsen i Boden inom en timme. Då var styrkan ungefär 20 man stor. Transport skedde till Bodträskfors i egna fordon och en respondent uppger att man sattes in i arbetet efter att ha väntat ca 30 minuter i närheten av brandområdet. Senare under dagen anlände ytterligare några hemvärnsmän.

En av respondenterna från hemvärnet uppger att inkallelseförloppet för hemvärnets organisation gick snabbt och var imponerande. Samma respondent upplevde att räddningstjänsten var glada över att få hemvärnet som förstärkning.

Ledning

Respondenter från räddningstjänsten redogör för hur ledningsstrukturen såg ut inledningsvis och hur den senare utvecklades. Till en början bestod den bakre ledningen av en räddningsledare med sekreterare som stöd. Ett mindre ledningsfordon utgjorde den främre ledningen.

På lördagen (dag 2) strukturerades ledningen upp där den bakre ledningen primärt styrdes av RCB och var placerad i Bodens ledningscentral. Den främre ledningen på olycksplatsen bestod då av en räddningsledare tillsammans med ett par bisittare från räddningstjänsten samt en sekreterare. Respondenterna nämner vidare att hemvärnet inte hade någon representant i vare sig främre eller bakre ledning.

Sambandsmetoden, inom räddningstjänsten, mellan främre och bakre ledning var i huvudsak radiokommunikation. Detsamma gällde för sambandet mellan främre ledning och olycksplats. Mellan hemvärnet och räddningstjänsten förmedlades order ofta muntligt, via radioapparater i akuta lägen och ordonnans i andra fall. Detta nämner två av respondenterna. En av respondenterna från räddningstjänsten upplever brister i denna kommunikationsmetod mellan organisationerna.

Några respondenter från hemvärnet redogör för var i ledningsstrukturen organisationen befann sig. Hemvärnet skötte sig själva i huvudsak. Bataljonschefen deltog i lägesorienteringar vanligtvis tre gånger om dagen och räddningsledaren på plats meddelade därefter vilka uppgifter som hemvärnet skulle lösa under dagen. Vidare låg ansvaret på hemvärnet att inom organisationen lösa tilldelad uppgift. Hemvärnet delade upp sig själva i två grupper med varsin chef. En av respondenterna från hemvärnet menar att det inte ställs så höga krav på att leda hemvärnet som grupp vid de typer av uppgifter som löstes.

Två av respondenterna från räddningstjänsten nämner att hemvärnet, alternativt Försvarmakten, borde haft en representant i den bakre ledningen. Detta håller en av respondenterna från hemvärnet inte med om. Han nämner att hemvärnet i en sådan här olycka inte har så mycket i en bakre ledningsstruktur att göra. En respondent från räddningstjänsten upplever en nackdel hos hemvärnet i deras organisationsstruktur. Den kan innebära att en soldat enbart genomför uppdrag efter given order och därmed, trots att man ser behovet av en akut insats, inväntar just order innan man gör något, menar respondenten.

Fem av de tillfrågade respondenterna uppger att ledningen och ledningsstrukturen inom hemvärnet fungerade bra. Indirekt fungerade då också ordergivningen, där räddningsledare tilldelade uppgifter till chef inom hemvärnet, tillfredsställande enligt respondenterna.

Samverkan

Ett antal respondenter, både från räddningstjänsten och från hemvärnet, konstaterar att direkt samarbete främst genomfördes inledningsvis i olycksarbetet. Räddningstjänstpersonal fick till uppgift att för hemvärnet kort instruera handhavande av utrustning. Detta uppger fyra av de tillfrågade respondenterna. En av respondenterna från hemvärnet menar att räddningstjänsten inte bistod med direkt handledning i inledningsskedet av olycksarbetet.

Två av respondenterna från hemvärnet medger att de fick tillräckligt med instruktioner och handledning från räddningstjänsten under arbetets gång. Övriga respondenter har ingen åsikt i frågan.

På ledningsnivå utreder ett antal respondenter hur samverkan praktiskt gick till. Räddningsledaren på plats samt bataljonschefen för hemvärnet samlades ca tre gånger per dag. Var gång samtalade man någon timme för lägesuppdatering och uppgiftsutdelning. Vidare kunde räddningsledaren vid behov ta kontakt med bataljonschefen för hemvärnet och förse dem med uppgifter. Några respondenter vidhåller att det enda faktiska samarbete som genomfördes mellan organisationerna var just det mellan räddningsledaren och bataljonschefen för hemvärnet.

Samtliga tillfrågade respondenter uppger att samarbetet mellan organisationerna fungerade bra eller mycket bra. Orsakerna till detta skiljer sig åt. Ett par respondenter från räddningstjänsten uttrycker fördelen att hemvärnet är en lokal förmåga vilket innebär att personal från räddningstjänsten och hemvärnet ofta känner varandra personligen sedan tidigare. Detta omnämner även en respondent från hemvärnet.

När det gäller huruvida samverkan mellan organisationerna skulle påverkas av att ledningsstrukturerna skiljer sig åt, anser respondenterna att detta inte innebär några problem eller konflikter i faktiskt samarbete. En respondent framhåller att då

hemvärnets uppgift var av så pass enkel karaktär undkom man risken att samarbetet skulle kompliceras.

Uppgifter

Respondenterna uppger att den primära och initiala uppgift hemvärdet fick var att bevaka en brandgata. Respondenterna ger lite olika direktiv om hur stor brandgatan var geografiskt, den verkar dock varit någonstans mellan en och tre kilometer lång. En av respondenterna från räddningstjänsten redogör för att hemvärdet, innan bevakningen av denna brandgata, bevakade en mindre skogsbilväg. Andra uppgifter man tilldelades var att släcka mindre eldhärdar och bevaka vattenpumpar. De flesta respondenter nämner att hemvärdet förutom bevakning av begränsningslinje även sysslade med aktiv släckning.

Två respondenter uttrycker i klartext att hemvärnets uppgifter inte skiljde sig stort mot räddningstjänstens uppgifter. De hävdar att hemvärdet i princip arbetade som räddningstjänsten men i mindre utsträckning och med mindre komplexitet. En respondent hävdar dock att skillnaden är märkbar. Hemvärdet nyttjades enligt honom inte i områden där branden härjade, utan snarare i områden där branden släckts men risk för återtändning fanns.

Kunskap

Respondenter från hemvärdet anser att kunskaperna inom organisationen var tillräckliga för att lösa uppgifterna de blev tilldelade under skogsbranden. En av respondenterna anser att om väderförhållandena hade försvårats hade det i sin tur komplicerat arbetet så att hemvärdet möjligen inte skulle kunnat hantera uppgifterna. En annan respondent från hemvärdet nämner att utbildningsnivån inom brand är relativt låg i organisationen.

Ur räddningstjänstens synpunkt anser respondenterna att hemvärnets personal var kompetenta och lyckades lösa tilldelade uppgifter. I frågan om det finns någon faktisk skillnad i uppgiftstilldelningen mellan hemvärn och räddningstjänst skiljer sig respondenternas svar. Ju längre upp i räddningstjänstens hierarki man kommer desto mer anser respondenterna att hemvärdet har större restriktioner för vad de får göra än vad räddningstjänsten har.

Fyra respondenter från räddningstjänsten kommenterar vetskapen om vilka uppgifter hemvärdet kan lösa. Två av dessa anser att räddningstjänsten har denna vetskap medan de två andra upplever motsatsen. Ytterligare tre respondenter från räddningstjänsten nämner att det bland hemvärnets personal finns god allmän kunskap om skog och mark, något som gärna kan nyttjas i samband med skogsbränder.

Materiel

Hemvärnet kom till uppsamlingsplatsen iklädda uniformer och med egna civila fordon. Någon annan utrustning hade man inte. Detta anser respondenterna från hemvärnet bero på att sådana är rutinerna då man erhåller larm om skogsbrand. En av respondenterna från hemvärnet förtydligar att det ligger på räddningstjänsten att förse hemvärnet med rätt utrustning. En respondent från hemvärnet och en från räddningstjänsten nämner att det inledningsvis tog tid innan materielen kom hemvärnet tillhanda. Ingen annan respondent vidtalar just detta.

Den materiel som hemvärnet använde var i huvudsak hackor, spadar, ruskor och vattenkannor nämner tre av respondenterna. Övrig utrustning som hanterades inom hemvärnet var slang och motorspruta. Huvuddelen av utrustningen kom från räddningstjänsten, nämner fem av respondenterna.

Vad gäller sambandsutrustning nämner två respondenter från hemvärnet och en från räddningstjänsten att man inom hemvärnet använde egna mobiltelefoner. En respondent från räddningstjänsten och en från hemvärnet nämner att det var ett uppenbart problem att hemvärnet inte hade radioutrustning.

Respondenterna från hemvärnet nämner att det inte var några problem att hantera tilldelad utrustning och att de under insatsen hade tillräcklig mängd materiel för att lösa uppgifterna. Två respondenter från räddningstjänsten anser att hemvärnet borde varit mer utrustade. De hade varit stärkta av att haft egna terrängfordon med sig och skulle kunna ha blivit effektivare om de haft en mindre mängd släckutrustning. Detta är en brist avseende hemvärnets materiella resurser, anser en respondent från räddningstjänsten. Han anser att hemvärnet inte alls är utrustade för skogsbrand och måste utrustas helt och hållet av räddningstjänsten. Detta kan innebära ett problem då räddningstjänsten inte har obegränsat med resurser.

Effektivitet

Inom hemvärnet anser samtliga respondenter att de under insatsen hade en hög motivation och en god uthållighet. En respondent från hemvärnet uppger att de fick vänta ungefär en halvtimme innan de sattes in i området i vilket de skulle arbeta. Två andra respondenter från hemvärnet uttrycker att det överhuvudtaget inte uppstod någon längre väntan och att arbetet fortskred kontinuerligt på ett effektivt sätt. Den höga motivationen inom hemvärnet anser respondenterna från hemvärnet vara den ekonomiska ersättningen, samt att man hela tiden stärker varandra då man känner en stark samhörighet. Bataljonschefen uttrycker också vikten av att han som befäl känner sina soldater och därmed vet när det är dags för avlösning. På så sätt erhålls en uthållig och motiverad grupp, förklarar han.

Respondenterna från räddningstjänsten uttrycker samtliga att hemvärnspersonalen var uthållig och motiverad genom hela insatsarbetet. Orsaken till den höga motivationen anser två av respondenterna vara organisationens frivillighet.

Tre respondenter från räddningstjänsten uttrycker att det är mycket bra att hemvärdet är en färdig och fungerande organisation. Att de sköter sig själva innebär att de är en effektiv resurs och att deras insatser blir effektiva, menar respondenterna. Något som anses negativt med hemvärdet är att de kan vara något "trögstartade", menar en av respondenterna från räddningstjänsten.

Räddningschefen i Boden anser att i de fall man är i behov av "armar och ben", är hemvärdet den snabbaste resurs samhället har att erbjuda.

Behov av hemvärdet

Synpunkter som kom upp i samband med intervjuerna är bland annat att hemvärdet är enkelt att få kontakt med och snabbt att få på plats. Vidare nämner en respondent att det är svårt att avgöra hur räddningstjänsten hade klarat sig utan hemvärdet. Detta då deras uppdrag i huvudsak var att bevaka en begränsningslinje till vilken branden aldrig riktigt nådde. En annan åsikt som dök upp var att räddningstjänsten upplever ett behov av mer folk för att kunna nyttja sin egen personal till mer avancerad och nödvändig släckning.

Utveckling av samarbete

Inom hemvärdet råder det viss skillnad vad gäller åsikterna om ett utvecklat samarbete med räddningstjänsten. En respondent anser att det inte hade gått att effektivisera hemvärdet eller samarbetet överhuvudtaget i samband med branden. En annan respondent menar att samverkansövningar mellan organisationerna hade förenklat samarbetet och kortat ned insatstiderna. Han anser vidare att övningarna bör ligga på en organisatorisk nivå. Samma respondent diskuterar möjligheten till utbildning på handhavande av utrustning. Han tror att det hade varit bra, men att möjligheten till att lägga in sådan utbildning i de 20 årliga avtalstimmarna är begränsad. Ytterligare en respondent från hemvärdet menar att utbildning och större resurser skulle kunna leda till att hemvärdet kan åta sig mer avancerade uppgifter. Han påpekar dock att hemvärdets huvuduppgift är att skydda mot väpnat angrepp och att det inte är stöd till det civila samhället man i huvudsak skall syssla med. Således anser han att hemvärdet inte skall utbilda sig inom brand.

Samtliga respondenter från räddningstjänsten anser att både utbildning och samverkansövningar skulle utveckla samarbetet mellan organisationerna. Fokus bör ligga på att ge hemvärnssoldaten kunskap om hantering av räddningstjänstens utrustning, anser fem av respondenterna. Två respondenter från räddningstjänsten uttrycker klart och tydligt att med lite utbildning (ej utrett vad "lite" utbildning avser) kan man låta hemvärdet ta sig an svårare uppgifter.

Övrigt

Under intervjuerna framkom annan intressant information. En respondent från hemvärnet förklarar att även hemvärnet kostar pengar att använda, därför bör man även beakta den ekonomiska aspekten vid inkallelse av hemvärnet.

8.4 Stormen Gudrun

Genomgång av resultatet från intervjuerna med berörda vid arbetet under stormen Gudrun, 2005.

Inkallelse hemvärnet

Under lördag kväll blåste det riktigt hårt och en respondent från hemvärnet uppger att hans bostad blev strömlös under kvällen samtidigt som han såg träd falla i skogen runt omkring. Under kvällen kontaktade RCB i Ljungby chefen för Kronobergsgruppen och meddelade att situationen i kommunen var kaotisk. Det var svårt att korrekt bedöma läget, men hjälp behövdes.

Chefen för Kronobergsgruppen kontaktade då MD S (Militärdistrikt Syd) i Göteborg. Av 11 militärdistriktsgrupper var Kronoberg den första som hörde av sig. Efter att räddningstjänsten Ljungby lämnat in en formell begäran till MD S blev chefen för Kronobergsgruppen utsedd till militär insatschef för Kronobergs län. Inledningsvis skulle stöd från hemvärnet lämnas till Ljungby under lördagen. Chefen för Kronobergsgruppen kontaktade hemvärnet i Ljungby och beordrade dem att samla ihop en styrka på 20 man. Lite senare gav MD S i Göteborg klartecken om att kalla in hemvärnet som stöd till räddningstjänsten i Växjö.

En respondent uppger att det vid en hemställan inte specifikt begärs hemvärnspersonal. Om ett värnpliktsförband av någon anledning anses lämpligare att sätta in kan så ske.

Några respondenter uppger att det finns en god personkännedom mellan ledande personer i räddningstjänst, länsstyrelse och hemvärn i Ljungby kommun och Kronobergs län. Detta bidrog till att samverkan genomfördes på ledningsnivå mellan dessa aktörer. Representanter från bland annat hemvärnet, länsstyrelsen, polisen, landstinget och räddningstjänsten samlades under lördag kväll i SOS lokaler i Växjö. Chefen för Kronobergsgruppen kallade in en hemvärnsbataljonschef som hjälpte till med hemvärnets ledningsarbete i inledningsskedet.

Respondenter uppger att telefonförbindelser fungerade dåligt i inledningsskedet av olyckan och för att genomföra samband krävdes andra lösningar för fjärrkommunikation. En respondent från hemvärnet uppger att trots att ordinarie ringlistor som fanns upprättade i hemvärnsförbanden inte fungerade, lyckades personal från hemvärnet i Ljungby kommun bestämma att man skulle samlas på

räddningstjänsten i Ljungby kl. 07.00 på lördag morgon. På plats på räddningstjänsten i Ljungby uppger en respondent att hemvärnet hade terrängbilar, sågar och yxor. Vissa i hemvärnspersonalen hade med sig egna motorsågar. Under lördag kväll startade spontana hemvärnsinsatser i två kommuner i Kronobergs län genom att hemvärn i kommunerna på eget initiativ sökte upp räddningstjänsten och erbjöd sin hjälp.

En respondent uppger att under olyckans första dagar kontaktade enskilda kommuner MD S i Göteborg och efterfrågade stöd från Försvarmakten. Detta styrdes senare om så att kommunerna blev tvungna att gå genom länsstyrelsen för att begära stöd från MD S.

Flera respondenter understryker betydelsen av att god personkännedom mellan inblandade aktörer i olycksarbetet är en framgångsfaktor för att i ett tidigt skede kunna samverka mellan hemvärn och andra myndigheter. En respondent uppger att Kronobergsgruppen hade en beredskap som var självpåtagen. Den enda med beordrad beredskap då stormen drog in var vakthavande befäl på MD S i Göteborg.

Ledning

Hemvärnets ledning inleddes med chefen för Kronobergsgruppens närvaro vid SOS i Växjö. Senare under kvällen anlände en hemvärnsbataljonschef som bistod i det militära ledningsarbetet. Han fick i uppgift att samverka med chefer i förbandet för att informera och förbereda hemvärnspersonalen i länet. Inledningsvis var informationsläget i ledningen lågt. Hemvärnspersonal redo att bistå räddningstjänsten fanns i anslutning till ledningen i Växjö.

Under söndagen kallades en civilanställd inom Kronobergsgruppen in att bistå ledningen. En respondent uppger att denna civilanställda arbetade med personaltjänst och med att förmedla ledningens beslut till hemvärnschefer i länet. Under måndagen flyttades hemvärnets ledning från SOS lokaler till Kronobergsgruppens egna och ledningen utökades från en liten lokal ledning till en större, med ansvar för samordning över hela länet. Stabsfunktionen utökades med bland annat officerare från Skaraborgsgruppen och en stabschef från Skåne. Chefen för Kronobergsgruppen och den tidigare nämnda bataljonschefen fick under första veckan yttre roller i ledningsarbetet, vilka bestod i att besöka olika kommuner i länet och orientera sig om läget.

Kronobergsgruppens ledning lydde genom olycksarbetet under MD S i Göteborg, som i sin tur lydde under högkvarteret i Stockholm. MD S Stab bestod av en genomförande del, en planerande del och en logistikdel. MD S hade stöd från övriga enheter i Försvarmakten samt Försvarmaktens Logistik, FMLOG. En

respondent uppger att det sedan tidigare fanns rutiner för hur en överansträngd utbildningsgrupp skulle bistås med resurser från närliggande utbildningsgrupper.

Efterhand utvecklades den militära ledningen i länet. I alla kommuner tillsattes ett lokalt kommunbefäl från hemvärnet som samverkade med kommun, räddningstjänst, civila aktörer osv. En respondent uppger att denna ledningsuppbyggnad inleddes vid den spontana hemvärnsinsatsen i Lessebo där en hemvärnskompanichef (eller motsvarande) styrde den militära insatsen i kommunen. Successivt som insatser från hemvärnet inleddes i olika kommuner tillsattes kommunbefäl vilka säkerställde militärens samverkan med övriga aktörer inom kommunen. Kommunbefälet förde befäl över all militär personal som var verksam i kommunen vilket förutom hemvärnet även inkluderade officerare och GU-förband. Kommunbefälen rapporterade bakåt till den högre ledningen med de sambandsmetoder som fungerade. En respondent kommenterar att den ledningsstruktur som utformades avvek från det normala. Han menar att hemvärnet inte kan tas in som ett stycke, organisationen utformas istället utifrån den personal som finns tillgänglig. Ledningen var därför inledningsvis delvis oövad men förbättrades med tiden. Hemvärnets grundläggande ledningsrutiner förenklar ett improviserat ledningsarbete. Respondenten uppger vidare att principen för uppbyggnaden av ledningen var att låta personer som var bäst lämpade för ledningsarbete vara chefer. Att ha goda ledaregenskaper, ha personkännedom i området och ha möjlighet att delta under lång tid var viktiga egenskaper på höga ledningspositioner. Den militära graden hade mindre betydelse. Denna princip skapade meningsskiljaktigheter på vissa håll. Flera respondenter påpekar däremot att de tycker att den ledningsstruktur som uppstod fungerade mycket bra.

För att samordna resurser och utreda behov genomfördes många stabsmöten i Kronobergs län där flera aktörer var inblandade. En respondent uppger att länsamordningsmöte genomfördes dagligen på länsstyrelsen där bland annat kommunala ledningar, landsting, polis och hemvärn redovisade läge samt kommande planer och behov.

Andra respondenter berättar om regelbundna stabsmöten i Ljungby där många aktörer som var involverade i olycksarbetet deltog. På dessa stabsmöten deltog även det militära kommunbefälet som utifrån mötena planerade försvarsmaktens verksamhet i kommunen. Under dessa möten kunde bland annat räddningstjänsten och hemvärnet fördela uppgifter mellan varandra. Stabsmötena ledde till en öppen ledning där alla aktörer hade insikt i varandras verksamhet.

En del respondenter kommenterar sambandsproblemet på ledningsnivå då stora delar av telenätet i länet var utslaget. En respondent uppger att sambandet löstes på olika sätt. Bland annat genom platsbesök, SOS-centralens kommunikationsutrustning och telefoni då möjlighet fanns. Telefonin fungerade

bättre med tiden då Försvarsmakten samverkade med privata teleaktörer och de tillsammans återupprättade delar av telenätet.

En respondent lyfter fram att det uppstod tidsfördröjningar då räddningstjänsten tvingades vända sig till höga instanser inom Försvarsmakten då de skulle begära mer resurser på kommunal nivå. Tack vare tidigare etablerade personkontakter kunde däremot den byråkratiska processen förenklas. En respondent berättar om sin uppfattning av hur ledningen fungerade ute på fältet. Inledningsvis styrdes hemvärnsmän till stor del av personal från räddningstjänsten. Senare upplevde han att organisationerna blev mer uppdelade och att styrningen inom hemvärdet då blev mer klassiskt hierarkisk. Respondenten anser vidare att han fick tydliga order från högre befäl.

Samverkan

Under olycksarbetet genomfördes samverkan mellan hemvärdet och räddningstjänsten på flera olika nivåer. Som tidigare nämnts genomfördes stabsmöten ett par gånger per dag, under vilka man tilldelade uppgifter åt involverade aktörer. Räddningschefen i Ljungby hade som utgångspunkt att hålla en öppenhet mellan alla organisationer och lade stor vikt vid att personalen skulle må bra och känna en positiv anda. På stabsmötena i Ljungby deltog generellt alltid minst en representant från hemvärdet (kommunbefälet). Från stabsmötet kunde denne representant utgå med ny lägesinformation och nya uppgifter som sedan fördes vidare ut i sin organisation. Detta nämner två av respondenterna.

En respondent från räddningstjänsten bedömer att omfattningen av direkt samarbete ute på fältet under olyckan var relativt liten. Dock nämner två respondenter från räddningstjänsten, samt en från hemvärdet, att man i inledningsskedet arbetade i mindre arbetslag och genomförde enklare uppgifter såsom trädröjning för att ordna ledningsgator. En annan respondent från räddningstjänsten menar att räddningstjänsten främst stöttade hemvärdet genom att hjälpa dem att hitta i kommunen och inte med hantering av utrustning.

Två respondenter nämner att det längre fram i olycksarbetet utkristalliserades en allt större skillnad i vilka uppgifter som löstes av räddningstjänsten respektive hemvärdet, vilket medförde att omfattningen av samarbetet minskade.

Fyra av de tillfrågade respondenterna kommenterar tidigare samverkan mellan organisationerna, primärt i Ljungby kommun. I och med översvämningar som drabbade kommunen tidigare hade man praktiserat ett samarbete mellan organisationerna. Detta var en styrka vid stormen Gudrun anser respondenterna, för att få ett effektivt inkallelseförlopp. Vidare innebar den redan upprättade kontakten på ledningsnivå en fördel för utgången av det faktiska samarbetet.

Respondenterna är överens om att samarbetet mellan organisationerna gick bra. En representant från hemvärnet anser att samverkan dock fungerade olika bra beroende på kommun. Han anser att situationen i Lessebo delvis var sådan att man inte ansåg sig behöva hjälp från hemvärnet, medan man i Ljungby tog emot hemvärnet med öppna armar. Samma respondent nämner att räddningstjänsten tenderar att ge hemvärnet för mycket instruktioner. Han menar att kommandostyrning av organisationen förstör förtroendet inom denna. Uppgiftsstyrning är lämpligare. Tre andra respondenter från hemvärnet anser att de fick god handledning samt bra instruktioner av räddningstjänsten.

Fyra respondenter anser att det inte uppstår några faktiska konflikter mellan organisationerna på grund av deras olika styrningssätt. Som en respondent från räddningstjänsten uttrycker det, ”även räddningstjänsten är rätt så strikt i styrningen”. Samverkan mellan räddningstjänsten och hemvärnet förenklas av att det finns en likhet i hur personal tilldelas en uppgift som sedan skall lösas, menar ett par av respondenterna. En av dessa respondenter understryker också att vinsten med gott samarbete är att uppgifter lätt fördelas mellan organisationerna.

En respondent från hemvärnet nämner att samverkan blir olika beroende på om kommunen har egen räddningstjänst eller ingår i ett räddningstjänstförbund. Respondenten upplever att räddningstjänsten, om den ingår i ett förbund, är mer passiv och medför att hemvärnet får en stor roll. Vidare anser respondenten att passiviteten beror på hur Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) tolkas. Slutligen redogör en respondent från hemvärnet att två väsentliga faktorer för ett gott lednings- och samverkansarbete är stabila nätverk och ömsesidig kunskap.

Uppgifter

Fyra respondenter uppger att hemvärnets uppgift inledningsvis var att stötta räddningstjänsten vid insatser. Arbetet bestod då främst i att göra vägarna farbara genom att röja bort de fallna träd som låg över dem. På ganska kort tid utökades dock hemvärnets uppgifter. En respondent uppger att röjningsarbetet genomfördes genom att räddningstjänst och hemvärn åkte ut i mixade arbetsgrupper utrustade med motorsågar och fordon.

En kort tid in i olyckan bestod en stor del av hemvärnets verksamhet i att uppsöka mer eller mindre isolerade bostäder och utreda hjälpbehov. I en del hushåll hjälpte hemvärnet till med att hugga ved, pumpa vatten och utrusta hushållen med vedkamin. En respondent uppger att människorna i de isolerade hushållen uttryckte att de kände trygghet då hemvärnspersonal kom och hälsade på. Tre respondenter uppger att hemvärnet även stöttade äldrevården. En del av det arbetet bestod i att hjälpa hemtjänstpersonal att komma ut till vårdtagare i isolerade bostäder.

Hemvärnet stödde polisen mycket med eftersök. En respondent menar att eftersöken kunde vara komplicerade då framkomligheten var så begränsad av omkullblåsta träd. Sju respondenter uppger att hemvärnet ansvarade för flera logistiska uppgifter då olycksarbetet pågick några dagar. I Ljungby kommun ansvarade hemvärnet för att utspisa personal från olika organisationer som deltog i olycksarbetet. Mycket av den mat som lagades kördes ut till räddningstjänstens och hemvärnets personal men även till invånare i byarna.

I stora delar av Ljungby kommun var elen utslagen. För att försörja bland annat skolor, värmestugor, hushåll och telemaster med el användes bränsle drivna elverk. Flera respondenter uppger att arbetet med det stora antalet elverk till stor del sköttes av hemvärnet. Elverken skulle placeras ut, vaktas, underhållas och tankas. En respondent från hemvärnet berättade om arbetet med drivmedelsförsörjningen. Bensinstationerna i Ljungby tömdes på ett dygn. Hjälp togs då från regementet i Halmstad som skickade upp en tankbil som åkte runt mellan elverkens placeringar och lämnade drivmedel. En annan respondent menar att GU-förbanden hade en betydande roll i arbetet med elverken.

Mycket av den utrustning som användes i röjningsarbetet hjälpte hemvärnet till att underhålla. Hemvärnet hade viktiga bevakningsuppgifter under olyckan. Två respondenter uppger att en del av dessa bestod i att bevaka elverk som delats ut av Försvarsmakten. En respondent uppger att hemvärnet arbetade mycket med samband i en del kommuner innan GU-förbandet S1 anslöt i arbetet. Första dygnet installerade hemvärnet egna kortvågsstationer hos exempelvis kommunledning och äldreboende så de kunde kommunicera med varandra.

Då telenätet var utslaget fanns ingen möjlighet att larma SOS eller höra av sig till anhöriga för många av Ljungbys invånare. Därför placerade hemvärnet ut sattelittelefoner, vilka erhöles centralt från Försvarsmakten, på olika platser i kommunen. På grund av telefonernas höga egenvärde bemannades telefonerna av hemvärnspersonal dygnet runt. En av de respondenter som kommenterar verksamheten med satellittelefonerna beskriver det som ”telefonkiosker” för allmänheten.

Hemvärnet lämnade stabsstöd till två räddningstjänster. De lämnade även mycket stabsstöd till länsstyrelsen. En respondent uppger att stabsstödet framförallt innefattade kontroll mot lägeskartor, diarieföring och informering om fattade beslut. Tre respondenter nämner att då frivilliga motorcykelkåren anslöt i olycksarbetet, tog hemvärnet på sig att rekognosera framkomligheten på vägarna i Ljungby. Uppgifter om framkomligheten underlättade mycket för räddningstjänstens olycksarbete.

Kunskap

De flesta respondenter hävdar att kompetensen inom hemvärnet är generellt sett stor och spridd. En respondent från hemvärnet anser att kunskapen är primärt stor vad gäller den militära verksamheten. Han menar att om hemvärnet som organisation klarar av att lösa uppgifter i en krigslik miljö klara de även att lösa uppgifter av annan karaktär under lugnare förhållanden. Ett par respondenter nämner också att det är kompetenshöjande inom hemvärnets organisation att bestå av människor med olika bakgrund, yrken och fritidsintressen. Flera av soldaterna är vana vid att arbeta i skog sedan tidigare, nämner en respondent från räddningstjänsten. En annan respondent från räddningstjänsten uttrycker att kunskapsnivån inom hemvärnets organisation kan skilja sig beroende på den enskildes bakgrund. Han anser dock att det inte har någon större påverkan på hemvärnets kompetens som organisation.

Två respondenter från hemvärnet vittnar om problematiken med att det krävs certifikat för att hantera viss utrustning. Militär insatschef har befogenheten att vid nöd besluta om att tillräcklig kunskap räcker för att få hantera utrustning, exempelvis motorsåg, som annars kräver certifikat. Ett beslut som aldrig togs under olyckan. Istället anställdes hemvärnsmän med kännedom om motorsågshantering civilt, berättar en av respondenterna. En respondent från räddningstjänsten vidhåller att säkerheten var en viktig fråga och för att få använda motorsåg skulle man vara väl bekant med hanteringen av den.

Från räddningstjänstens sida anser respondenterna att hemvärnspersonal var kompetent. De kunde hantera materiel och löste de uppgifter de tilldelades till belåtenhet. Detta visar enligt en av respondenterna att hemvärnet är duktiga som grupp och har stor kunskap inom organisationen.

Materiel

Respondenternas svar visar att den utrustning som hemvärnet nyttjade under olycksarbetet kom från Försvarmakten, Räddningsverket samt räddningstjänsten. En respondent från hemvärnet nämner att hemvärnets egen radioutrustning exempelvis användes för att skapa sambandslinjer mellan ett ålderdomshem och räddningstjänsten i Lessebo. Samma respondent nämner att Försvarmakten vidare bistod med sambandsutrustning från signalregementet S1. Vidare anser denne respondent att det av hemvärnets egen utrustning främst var hemvärnets fordon som kom till nytta i insatsarbetet.

En respondent som var en av de inom Försvarmakten med störst ansvar över materiella resurser, redogör för fördelningen av dessa. Han berättar att det gjordes en överenskommelse med länsstyrelserna i drabbade län om fördelningen. Resultatet blev att 10 procent av resurserna gick till Halmstad och 90 procent till Kronobergs län. (Materielen till Kronoberg skickades till Råppe utanför Växjö.).

Utrustningen var då i huvudsak elverk, vattenmateriel, drivmedelsstöd, utspisning, radiomateriel, terrängfordon etcetera. En annan respondent från hemvärnet understryker just att Försvarsmakten bistod med ett stort antal elverk under insatsen.

Problem som uppstod med materielen var att utrustning från Försvarsmakten som inte kunde användas civilt delades ut vid några tillfällen, nämner en respondent från hemvärnet. Han menar att det beror på att Försvarsmakten inte har ett fungerande system för att kunna avgöra om materielen fungerar för civilt användande eller inte.

Ytterligare en åsikt som dök upp under en intervju var att det finns bekymmer med resursfördelningen av Försvarsmaktens utrustning då en olycka drabbar mer än ett län. Det finns idag ingen civil myndighet som kan bedöma hur Försvarsmaktens utrustning skall fördelas mellan länen. Skulle en olycka drabba flera kommuner inom ett län finns Länsstyrelsen som myndighet för att fördela resurser inom länet, något som saknas på en högre nivå, berättar denne respondent. Samme respondent uttrycker att det uppkommer problem då Försvarsmakten lånar ut sin utrustning till civila organisationer eller enskilda. Försvarsmakten vill då inte ansvara för olyckor som sker i samband med hantering av utrustningen.

Effektivitet

Närvaro av personal är en central fråga för hemvärnets effektivitet. Respondenter nämner att hemvärnspersonalens civila arbete drar ner uthålligheten på förbandet. Efter en tid kräver vissa arbetsgivare att hemvärnsmännen ska återgå till arbetsplatsen. En person inom hemvärnet fick avsättas till att arbeta med att skaffa fram personal. En respondent nämner att hemvärnets personal inte räckte till, varpå GU-förband användes i stor utsträckning också. Samtidigt menar en annan respondent att en styrka med hemvärnet är att hemvärnsförbanden kan avlösa varandra. Personal från andra utbildningsgrupper kan tas in för avlösning.

En högt uppsatt person inom hemvärnet menar att under insatser liknande Gudrun är motivationen mycket hög hos hemvärnspersonalen. Han upplever att de som inte är med annars ofta deltar då. Respondenten kommer efter en grov uppskattning fram till att 25 till 50 % av personalen i förbandet deltog under arbetet efter Gudrun. Han menar att det krävs andra bestämmelser och avtal för att få 100 % av förbandet att delta.

En respondent menar att det inledningsvis var mycket väntan för hemvärnssoldaterna innan det klarlades vart hjälp behövdes. Hemvärnssoldaterna hölls samlade för att kunna hjälpa räddningstjänsten om något riktigt allvarligt skulle hända. I början initierade inte hemvärnet något själva utan de var en resurs för räddningstjänsten.

Respondenter i hemvärnet upplevde att stridsvärdet över tid på hemvärnsmännen i huvudsak var bra. Den tid som olika hemvärnsmän ägnade åt olycksarbetet varierar från en dag till en knapp månad. En respondent belyser att personalens stridsvärde (se bilaga B för förklaring) till stor del beror på förhållandena i det egna hemmet. Att komma hem till ett kallt, mörkt, vattenlöst och strömlöst hem sänker med stor sannolikhet stridsvärdet.

Två respondenter trycker på vikten av bra mat, bra service och bra boende för att upprätthålla motivation och arbetsvilja hos personalen. Representanter från både hemvärn och räddningstjänst upplevde att detta uppfylldes i den verksamhet som var direkt kopplad till hemvärnets och räddningstjänstens arbete. En respondent från hemvärnet belyser att utspisning normalt inte är ett problem i hemvärnets verksamhet då de har egen personal som ansvarar för matlagning.

En respondent från hemvärnet uppger att inga scheman fanns upprättade sedan tidigare för hur avlösningar skulle skötas. Detta berodde bland annat på att hemvärnets organisation kring olyckan delvis byggdes upp på ett nytt sätt. Scheman upprättades dock under tiden som olyckan pågick och avlösningar bland personalen förbättrades allt eftersom.

Två respondenter från räddningstjänsten uttrycker att de upplevde hemvärnet som arbetsvilliga och motiverade. Att hemvärnet är snabba på plats och självförsörjande belyser en av dem som ytterligare två starka sidor. En respondent i räddningstjänsten tycker proceduren med att göra en hemställan hos MD S för att begära personal eller utrustning från Försvarmakten är ineffektiv och tar onödigt mycket tid. Under olycksarbetet upplevde han att de resurser man beställde anlände för sent. En respondent på räddningstjänsten upplevde att hemvärnet var för få i inledningsskedet. Han resonerar dock vidare att nyttan av mer personal gick hand i hand med den mängd utrustning som fanns att tillgå.

Enligt en respondent från hemvärnet anses hemvärnets styrka som stöd till det civila samhället vara närheten till samhället. Han menar att det medför att de känner befolkningen samt att insatstiderna förkortas då kontaktvägarna blir enkla. Samme respondent menar att svagheten inom organisationen är den låga tillväxten. Han menar att det idag inte finns tillräckligt med värnpliktiga för att vidare kunna hålla igång hemvärnet som organisation i samma utsträckning som idag. Ännu en respondent, tillhörande räddningstjänsten, påpekar detta som en brist hos hemvärnet.

Behov av hemvärnet

En respondent inom räddningstjänsten ser ett stort och ökande behov av att kunna använda hemvärnet som stödresurs. En respondent nämner att han tror att hemvärnet ser det som personligt utvecklande att få vara samhällsnyttiga. Vidare säger han att eftersom användandet av hemvärnet lär öka, borde organisationen

själv lägga in övningstimmar som fokuserar på räddningstjänst i sin normala verksamhet. En annan respondent från räddningstjänsten besvarade frågan om det fanns någon specifik situation i insatsarbetet där vederbörande önskade ett bättre stöd från hemvärnet. Han förklarar att behovet är av mer generell art. Som han uttrycker det behöver man mer folk, ”armar och ben”, i många situationer. Respondenten understryker att man under olyckan såg behovet av en stor mängd personal successivt öka under den första natten. Han anser också att hemvärnet är en lämplig resurs för de uppgifter som skulle lösas.

Det finns en rädsla för kostnader i vissa kommuner, anser en respondent från hemvärnet. Särskilt i kommuner som ingår i räddningstjänstförbund. Det ledde till att man var mer restriktiva till att använda hemvärnet än vad man borde varit, anser respondenten.

Slutligen nämner en respondent från hemvärnet att organisationen i deras insatser direkt räddade liv. Apatiska, nedkylda och allvarligt skadade personer räddades av hemvärnspersonal.

Utveckling av samarbete

En del av respondenterna resonerade huruvida mer utbildning i grundläggande brandmannauppgifter hade förbättrat situationen i samband med olycksarbetet. Respondenterna från hemvärnet anser att i fallet med stormen Gudrun hade en utbildning inte förbättrat situationen. Vidare betonar de att utbildning inom räddningstjänst inte skall ingå i hemvärnets normala verksamhet. Inom räddningstjänsten ser respondenterna en stor nytta i mer utbildning för hemvärnsmannen inom brand och räddningstjänst. De är överens om att nyttan med en utbildning skulle vara större vid en skogsbrand än vid en storm, men vidhåller att hemvärnsmannen borde utbilda sig i att koppla slang, hantera motorsprutor och dylikt. Utbildningen skulle enligt två av respondenterna från räddningstjänsten ta ungefär en dag i anspråk.

Till skillnad från rent teknisk utbildning, är respondenterna i frågan om samverkansövningar överens om att de är viktiga. Många respondenter nämner att man vid samverkansövningar skapar kontaktnät, får personkännedom och lärdomar om den andra organisationen. Egenskaper som är mycket värdefulla när en olycka väl inträffar. Inom hemvärnet anser en av respondenterna att det är detta som är nödvändigt, inte att öva *hur man rent praktiskt* skall fungera som stöd till det civila samhället, utan samverkan i förberedande syfte. Detta för att skapa kontakter och sambandskanaler.

Det råder skiljda meningar om huruvida samverkansövningarna bör ske på ledningsnivå, manskapsnivå eller båda nivåer. Högt upp inom räddningstjänstens hierarki anser respondenterna att det räcker med att samöva på ledningsnivå. Detta håller högt uppsatta respondenter inom hemvärnet med om. Lägre ned i hierarkin

hos räddningstjänsten anser man att det är minst lika viktigt att samöva på manskapsnivå. De menar att så länge hemvärnsmannen och brandmannen kan samarbeta och samverka så löser sig andra problem. Således räcker det med person-, lokal och materielkännedom, anser de respondenterna. Detta till skillnad från de som förespråkar att endast samöva på ledningsnivå. De anser att så länge ledningen är uppbyggd på goda rutiner, förtroende och kännedom om varandra så löser sig arbetet ute på olycksplatsen. Lägre ned i hierarkin inom hemvärdet anser man att samverkansövningar är bra på båda nivåerna men hävdar att det är problematiskt att i praktiken kunna genomföra övningar med räddningstjänsten. Resurserna är knappa, hemvärnsmannen bör i så fall under övningen få betalt motsvarande en deltidsbrandman, anser en respondent från hemvärdet.

En respondent från hemvärdet menar att hemvärdet, i och med sina övningar på att lösa kriser vid väpnad strid, också har förmåga att tillämpa sina resurser för civil verksamhet.

Övrigt

Enligt en av respondenterna har Försvarsmakten sedan ca två år tillbaka omstrukturerat sin verksamhet på ett sätt som försämrar rutinerna för samverkan. Idag finns inte längre militärdistriktet. Omorganisationen innebär att Försvarsmakten idag arbetar med samverkan via fyra samverkans- och säkerhetsfaktorer. Detta till skillnad från förr då MD S tydligt hade till uppgift att samverka med regionala myndigheter och militärdistriktschefen med aktörer inom länet. Den nya strukturen kommer enligt respondenten inte fungera i praktiken.

Gällande tillgången på egen materiel hade en respondent från räddningstjänsten åsikten att vid arbetet kring stormen Gudrun hade hemvärdets insats förbättrats med hjälp av fler terrängfordon och egna motorsågar. En respondent från hemvärdet nämner att räddningstjänsten ofta felaktigt uppfattar Försvarsmaktens materiella resurser som mycket stora. Viktigt att belysa enligt honom är att kvantiteterna av materiella resurser idag är mycket mindre än vad de varit.

En åsikt som framkom av en respondent som är högt uppsatt inom hemvärdet var att han personligen borde kallat in mer resurser initialt i olycksskedet. En del värnpliktiga deltog också i räddningsarbetet. Enligt en respondent från hemvärdet uppstod en märkbar skillnad i uppgifterna som hemvärdspersonal respektive värnpliktiga fick. Befälen tilldelade uppgifter beroende på lämplighet baserad på ålder. En respondent bedömer det som mycket svårt att ersätta hemvärdet med yrkesmilitär. Detta då han anser styrkan med hemvärdet vara att det är en lokal förmåga.

Två respondenter från räddningstjänsten nämner att det finns en viss skillnad i fysisk förmåga mellan organisationerna. De anser dock inte att detta har så stor

betydelse för samarbetet, det handlar mer om att vara förberedd än vältränad, nämner en av respondenterna.

Det uppstår ett problem om de frivilliga resursgrupperna (FRG) tar över hemvärnets uppgifter, vilket kan tänkas ske i framtiden, anser en respondent från hemvärdet. Problemet ligger enligt honom i att FRG i princip saknar egna materiella resurser. Under olyckan användes ungefär 280 hemvärnsmän från Kronobergs län och ytterligare 90 man från andra närliggande län, nämner en respondent från hemvärdet.

9 Analys

I detta kapitel analyseras resultatet från intervjuerna utifrån det som anses vara väsentligt och vidare måste värderas. Författarna gör själva en selektiv bedömning av materialet.

9.1 Inkallelse hemvärnet

Vid stormen Gudrun förvarnade kraftig vind om att situationen i länet skulle bli kritisk. En sådan faktor leder naturligt till ökad beredskap hos annars icke förberedd hemvärnspersonal. På liknande sätt, om än inte i samma omfattning, leder en varm och torr sommar till att hemvärnspersonal naturligt höjer beredskapen för skogsbrand. Författarna konstaterar att inkallelseförloppet av hemvärnet gick fort vid både stormen Gudrun och skogsbranden i Bodträskfors. Om en olycka sker med mindre förvarningar finns risk för att inkallelseförloppet sker långsammare. Å andra sidan föregår ofta naturolyckor, där hemvärnet många gånger hjälper till, av förvarningar i form av väderprognoser etcetera.

I Bodträskfors genomfördes inkallelsen av hemvärnet den formella vägen och den gick snabbt och effektivt. Under stormen Gudrun genomfördes inkallelsen formellt, men innehöll även en hög grad av personkännedom och personliga kontakter mellan inblandade personer. Även denna inkallelse genomfördes snabbt och var effektiv. Gemensamt för båda fallen är att räddningstjänsten hade god kännedom om hemvärnet och tidigare erfarenhet av att använda dem. Författarna tror att dessa två faktorer spelar en stor roll för att inkallelsen av hemvärnet genomfördes så bra.

De ringlistor som finns inom hemvärnet är en styrka för att organisationen snabbt ska organisera sig och sättas in i olycksarbete. Tillsammans med dessa listor utgör frivilligheten en form av självpåtagen och gratis beredskap. Vid Gudrun var telefonnäten bitvis utslagna vilket försämrade ringlistornas effektivitet. Om en olycka inträffar så att telefonnätet försämras ännu mer, tror författarna att metoden med ringlistor tillfälligt kan haverera. Hemvärnets styrka i inledningsskedet kan därmed raderas till följd av ett ineffektivt inkallelseförlopp. För att undvika en sådan situation menar en respondent i hemvärnet att alternativa metoder för inkallning kan tas fram, till exempel att hemvärnspersonal vid kritiska ström- och teleavbrott på egen hand tar sig till närmaste räddningstjänst.

Under Gudrun inkallades en del hemvärnspersonal till räddningstjänsten i Ljungby där de i inledningsskedet var räddningstjänsten behjälplig och senare logerade och utgick från. Författarna tror att detta var ett bra sätt att snabbt få hemvärnet på

plats och orienterade om läget. Hemvärn och räddningstjänst vävs samman i ett tidigt skede och det skapas goda förutsättningar för samarbete i olycksarbetet.

Vid skogsbranden i Bodträskfors utrustades främst hemvärnet av räddningstjänsten då de inte medtog mycket egen materiel. Respondenter från räddningstjänsten uttalar att de gärna skulle se att hemvärnet medtog mer egen materiel. En annan respondent har påtalat att det tar tid för hemvärnet att ta med egen utrustning då den måste hämtas ur förråd. Författarna menar att det finns förutsättningar för att hemvärnet i ett kritiskt inledningsskede ska ta med mycket egen utrustning, då avses i första hand hemvärnsmannens ordinarie utrustning. Den måste förvaras så att den alltid är tillgänglig och går snabbt att få tag på.

9.2 Ledning

Jämförelsen av ledningsarbetet mellan skogsbranden i Bodträskfors och stormen Gudrun behöver inte göras omfattande för att inse att skillnaderna var stora. Detta främst gällande den faktiska ledningsstrukturen, som var betydligt mer komplex i samband med stormen. Omfattningen på ledningsarbetet skiljde sig också åt, inte minst inom hemvärnet självt, beroende på den avsevärda skillnaden i personalomfattning mellan olyckorna. Författarna inser att hänsyn måste tas till ovanstående skillnader då ledningsarbetet jämförs mellan Gudrun och Bodträskfors.

I Kronobergs län (stormen Gudrun) befann sig hemvärnet i den högsta ledningen redan i början. Den huvudsakligen bidragande orsaken till detta anses vara den personkontakt som upprättats sedan tidigare. Som tidigare nämnts i kapitel 8, styrdes hemvärnet av så kallade kommunbefäl. Kommunbefälen hade stora befogenheter och fattade hemvärnets beslut i kommunen. Författarna anser att styrkan med detta styrelsesätt var att beslut kunde fattas på en så pass låg nivå (kommunal) att hänsyn kunde tas till de skiftande förhållanden som rådde i de drabbade kommunerna. Nyckelord för ledningen i samband med stormen Gudrun är att där vågade man dela ut ansvar i hög grad. Generellt sett var Försvarsmakten tydligt involverad i ledningen. Orsaker till detta bedömer författarna vara personkännedom mellan organisationerna, olyckans komplexitet samt räddningstjänstens positiva attityd till Försvarsmakten.

Till skillnad från i Kronobergs län i samband med stormen Gudrun, hade hemvärnet ingen funktion i den högsta ledningen vid skogsbranden i Bodträskfors. Det råder emellertid olika åsikter gällande hemvärnets funktion i en bakre ledning. Två respondenter hävdar att det finns en fördel med detta, medan en respondent uttrycker motsatsen. Författarna bedömer att det i samband med denna olycka hade varit en fördel med en representant från hemvärnet i den bakre ledningen. Detta för att kunna utöka hemvärnets inflytande i olyckan samt hjälpa räddningsledarens arbete med att skaffa materiella resurser från övriga Försvarsmakten. Vid olycksarbetet i Bodträskfors tilldelades hemvärnet uppgifter

ovanifrån som skulle lösas inom den egna organisationen. Författarna menar att styrning på detta sätt ofrivilligt kan leda till mindre omfattning av faktiskt samarbete och samverkan. Vidare menar författarna att det är motsägelsefullt att respondenterna tydligt saknade en representant från hemvärnet i den bakre ledningen samtidigt som betyget på ledningen är så gott. Emellertid kan tänkas att ledningsstrukturen i stort var tillfredsställande men att den kan förbättras.

Det framkom under intervjuerna, i samband med skogsbranden, en åsikt om att hemvärnets organisationsstruktur skulle ha en brist. Respondenten i detta fall menar att den leder till att den enskilde hemvärnsmannen endast arbetar utifrån ordergivning och således inte tar några spontana initiativ till insatser. Trovärdigheten i denne respondents reflektion bedömer författarna vara liten. Dels då ingen annan respondent nämnt detta och dels då denne respondent spenderade mycket lite tid med hemvärnet i praktiken, under olyckan.

En respondent från räddningstjänsten uppger att processen för att nyttja Försvarmaktens resurser, med hemställan, tar onödigt lång tid. I denna fråga anser författarna att det ligger på räddningstjänstens ansvar att ha vetskap om hur denna process fungerar samt utarbeta rutiner för att kunna genomföra hemställan på effektivt sätt. Exempelvis bedömer författarna att det är viktigt med framhållning då hemställan skall göras från Försvarmakten, för att undvika att resursbegäran måste göras varje dag. Samtidigt som det ligger ett ansvar på räddningstjänsten måste Försvarmakten ha ett system som gör hemställan okomplicerad. Rutinerna bör utvecklas i samverkan mellan organisationerna.

Något som vidare bör understrykas är den öppenhet som fanns inom ledningen i samband med arbetet vid stormen Gudrun. Huvudsyftet var att alla inblandade aktörer skulle ha samma informationsläge. Författarna anser att detta förenklar hemvärnets roll och funktion i stor utsträckning. Om räddningstjänsten inte har erfarenhet med att arbeta tillsammans med hemvärnet är det svårt att ha korrekt uppfattning om vad hemvärnet har för kompetens. Med en öppen ledning kan då hemvärnet, och andra aktörer, få mandat att själva redogöra för sin kompetens och således kan uppgiftstilldelningen lämplighetsanpassas. Att i ledningen ha ett öppet förhållningssätt bedömer författarna främst vara att föredra vid stora olyckor där uppgifter som skall lösas har stor variation. Det leder till fler involverade aktörer och ju fler aktörer som olycksarbetet kräver, desto viktigare är det med öppenhet. Författarna anser att under en olycka där arbetet består av rena brandmannauppgifter är öppenheten av mindre vikt.

Som tidigare nämnts var skillnaden i omfattning av hemvärnets inblandning i olyckorna stor. I Bodträskfors deltog ungefär 20-25 personer på plutonsnivå från hemvärnet. Vid stormen Gudrun deltog runt 280 hemvärnsmän på bataljonsnivå. Författarna hävdar att 20 personer lättast styrs på plats medan 280 personer bör

ledas från en bakre ledning. Dessutom finner författarna det troligt att 280 personer lättare sprids över ett större geografiskt område än 20 personer. Därmed anser författarna att de ledningsmetoder som användes i de båda olyckorna utvecklades naturligt. Det faktum att respondenterna, i alla nivåer, överlag tycker att ledningen fungerade tillfredsställande, stärker teorin om att metoderna var lämpliga. Det ska dock poängteras att detta avser hur ledningen av hemvärnet fördelades. Författarna anser att det i Bodträskfors eventuellt hade varit lämpligt med större inblandning från hemvärnet i den högre ledningen för att uppnå den öppenhet som rådde i Gudruns ledningsstruktur.

I samband med stormen Gudrun involverades ett större antal aktörer än vid skogsbranden i Bodträskfors. Det råder också en skillnad på ledningsnivå vad gäller att följa en gemensam strategi mellan aktörer eller att arbeta enskilt. I Kronobergs län samarbetade aktörer i högre grad på ledningsnivå än i Bodträskfors anser författarna. Detta kan tyda på att ledningen i olyckor som är rena räddningstjänstärenden (till exempel skogsbrand) tenderar att enbart bestå av räddningstjänstpersonal. Resonemanget ovan knyter an till de olika grader av samverkan mellan aktörer som beskrivs i kapitel 4.3.

Författarna vill återigen knyta an till tidigare beskriven teori inom ledning. Om ledningsarbetet tydligt utgår från den drabbades hjälpbehov kan det leda till att räddningstjänsten alltmer inser behovet av andra externa resurser, däribland hemvärnet. Detta då den drabbade kan behöva tekniskt stöd, psykologhjälp, annat krishanteringsstöd och dylikt. Behov som räddningstjänsten själva inte har resurser till att tillgodose.

9.3 Samverkan

Respondenterna menar att man i samband med skogsbranden i Bodträskfors hade ett praktiskt samarbete främst i inledningskedet. Räddningstjänstpersonal instruerade hemvärnsmännen hur utrustning skulle hanteras. Generellt var samverkan mellan organisationerna begränsad och det inbjuder, som författarna ser det, inte till att utöka möjligheterna till fler uppgifter för hemvärnet. Samverkan på ledningsnivå skedde genom att räddningsledare och bataljonschef för hemvärnet samtalande tre gånger per dag, då de utredde de aktuella behoven och hade en allmän lägesgenomgång. Författarna bedömer detta vara lämpligt i det ledningssystem som praktiserades. Dock poängteras återigen (som i föregående stycke) att ett öppnare ledningssystem med högre grad av inblandning från hemvärnet hade kunnat öka hemvärnspersonalens inblandning i olycksarbetet. Ett lämpligt sätt att utveckla samarbetet kan vara att i större utsträckning samarbeta hemvärnsmän och brandmän emellan. Författarna bedömer att detta kan effektivisera hemvärnets arbete i stort då de under hela arbetet, genom att följa och granska sakkunnig personal, utvecklar sin kunskap. Det är dock viktigt att beakta att det i viss mån kan hämma brandmännen i sitt arbete.

Vid stormen Gudrun samarbetade brandmän och hemvärnssoldater i relativt stor omfattning till en början. Det gällde då i huvudsak skogsröjning. Som hemvärdet själva uttrycker det var deras funktion inledningsvis att vara räddningstjänsten behjälplig, vilket automatiskt leder till ett faktiskt samarbete mellan organisationerna. Längre in i olycksarbetet blev uppgifterna mer uppdelade och organisationerna arbetade mer på egen hand. Samverkan på ledningsnivå utgjordes av att man inom ledningen utredde vilken organisation som var bäst lämpad för att lösa en viss uppgift. Vidare löste organisationen ofta uppgiften på egen hand. Författarna anser att denna lösning av samverkan nyttjar hemvärdet, och även andra aktörer, på ett effektivt sätt.

Flertalet respondenter som i arbetet med stormen Gudrun befann sig i Ljungby kommun uppger ett tidigare samarbete mellan organisationerna som en stor styrka. Författarna hävdar att en kännedom om varandras organisation gör att inkallelseförloppet förenklas, man har viss kunskap om vad organisationerna kan åstadkomma och vad de kan bidra med i materiella och personella resurser. Detta effektiviserar samarbetet under hela insatsarbetet. I Lessebo kommun hade räddningstjänsten och hemvärdet inte denna tidigare erfarenhet av samarbete. Det kan vara orsaken till att man inte ansåg sig behöva hemvärdet i samma utsträckning. Författarna vill dock understryka att detta också kan bero på att det faktiska behovet av hemvärdet helt enkelt var mindre i Lessebo än i Ljungby.

Det framkommer en åsikt om att styrningen inom hemvärdet och inom räddningstjänsten har stora likheter. Det skulle innebära att samarbetet förenklas då båda organisationerna styrs genom att tilldelas uppgifter från befälsnivå som sedan skall lösas. Författarna vill dock understryka att det också finns en skillnad mellan organisationernas styrning. Hemvärdets ordergång skiljer sig något då man i grundorganisationen har en striktare befälsstruktur med fler nivåer. Det kan uppstå vissa problem inom hemvärnsgruppens ledarstruktur då räddningstjänstpersonal lägger mindre vikt vid att skilja på enskild soldat och befäl.

Respondenterna som deltog i arbetet i Bodträskfors omtalar att samarbetet mellan organisationerna förenklas genom att personalen i räddningstjänsten och hemvärdet ofta känner varandra personligen redan innan olyckan. Det bedömer även författarna vara en stor styrka som framförallt återfinns i glesbygdskommuner. I kapitel 8.2 förs en diskussion huruvida situationen kan skilja sig åt beroende på lokala förutsättningar, exempelvis om det är glesbygdskommun eller storstadskommun.

Ytterligare en egenskap som förbättrar samarbetsförmågan är att hemvärdet har en god lokalkännedom, påstår ett antal respondenter. Likväl menar en respondent från räddningstjänsten att de ofta fick använda sin personal för att visa hemvärdet var de

skulle operera. Författarna ser att detta tyder på att man inte kan utgå från att hemvärnets lokalkännedom är en självklar egenskap.

9.4 Uppgifter

Resultatet tyder på att hemvärnets uppgifter i Bodträskfors var av generellt enkel karaktär. Författarna tolkar svaren från intervjuerna som att brandmännen löste svårare uppgifter, med större betydelse för olyckans utgång. Intervjuerna ger bilden av att hemvärnets uppgifter i Bodträskfors förutom i svårighetsgrad, var kraftigt begränsade i omfattning. Författarna erfar däremot från en skriftlig källa (Bodens kommun, 2008) att hemvärdet bidrog till olycksarbetet varje dag under första veckan. Att det finns en skillnad i svårighetsgrad mellan organisationernas uppgifter anses dock självklart. Det är naturligt att hemvärdet får enklare uppgifter än brandmän vid skogsbränder. I stormen Gudrun hade hemvärdet en stor bredd vad gäller de uppgifter personalen tilldelades. Hemvärdet ansvarade själva för att lösa flera uppgifter. Flera av dem, som till exempel uppsökande verksamhet, bevakning, och underhåll, passar hemvärdet bra då de utgör inslag i organisationens normala verksamhet. Författarna anser att hemvärdet hade en större betydelse i olycksarbetet vid stormen Gudrun än i Bodträskfors eftersom de hade ett större ansvar. Förklaringen till detta anses vara olyckornas olika karaktär.

9.5 Kunskap

Respondenterna anser att hemvärdet löste tilldelade uppgifter i Bodträskfors. Dessa uppgifter kan beskrivas som räddningstjänstupdrag. Räddningstjänstpersonal anser att hemvärdet har god skogsvana och uppfattar denna egenskap som en styrka vid skogsbrandsläckning. Vidare nämner hemvärdspersonalen att många av dem varit med vid skogsbränder förut och således har viss erfarenhet sedan tidigare. Både skogsvanan och erfarenheten vid skogsbränder anser författarna vara egenskaper som höjer hemvärnets kunskap vid skogsbrandsläckning. För att höja den ytterligare krävs det dock att hemvärdspersonalen genomgår utbildning inom området brand.

Två respondenter ur räddningstjänsten nämner att de vet vad hemvärdet har för kunskap inom skogsbrandsläckningsområdet. Författarna anser att det är viktigt för räddningstjänsten att ha en uppfattning om hemvärnets kompetens och de regler som styr säkerheten för försvarsmaktens personal för att kunna nyttja dem som en resurs på ett effektivt sätt. Då blir det dessutom lättare för dem att bedöma vilka friheter hemvärdet ska få utan att säkerheten äventyras. Detta är viktigt eftersom hemvärnets funktion begränsas om uppgiftstilldelaren, till exempel räddningschefen, måste vara onödigt försiktig för att vara övertygad om att hemvärdspersonal inte ska skadas.

Respondenterna som deltog i olycksarbetet under stormen Gudrun anser att kompetensen inom hemvärdet är stor och bred och detta beror bland annat på att

personalen har varierande civila yrkesuppgifter. Kompetensen för de uppgifter som löstes var hög. En kraftigt bidragande orsak till detta är att uppgifterna var lämpade för hemvärnet.

En respondent från hemvärnet menar att hemvärnets förmåga är god eftersom de övar inför en krigsmiljö vilket innebär höga krav på verksamheten. Författarna vill dock påpeka att denna typ av övningsverksamhet inte höjer sakkunskapen inom räddningstjänstområden. Det är framförallt hemvärnets organisatoriska struktur samt den enskilde soldatens förmåga som definierar hela hemvärnets kunskap inom räddningstjänstuppgifter. De övningstimmar som hemvärnssoldaterna genomför varje år leder till att personalen lär känna varandra och att den organisatoriska strukturen samt förmågan att styra bibehålls. Författarna anser därför att fler övningstimmar inte skulle öka hemvärnets betydelse vid stora räddningstjänstinsatser tillräckligt för att, utifrån detta synsätt, motivera mer övningstid. Övningen förutsätts då inte involvera räddningstjänstrelaterade uppgifter. Precis som i Bodträskfors nämns hemvärnets skogsvana vid stormen Gudrun som en styrka. Även författarna tror att denna skogsvana är en styrka för hemvärnet då de stöttar det civila samhället.

Under stormen Gudrun uppstod problem i samband med motorsågshanteringen då Försvarsmaktens personal var tvungna att ha certifikat för att få såga i tjänsten. Inom försvarsmakten är det vanligt förekommande med att certifikat måste innehas för att få hantera utrustning, som till exempel terrängbilar, bandvagnar och ovan nämnda motorsågar. Reglerna för denna användning står specificerat i Försvarsmaktens Säkerhetsinstruktion (SäKI) som används av Försvarsmakten för att uppfylla kraven enligt arbetsmiljölagen (Försvarsmakten Högkvarteret, 2008). För att hemvärnet ska kunna använda sin materiell och verka på ett effektivt sätt är det viktigt att många i personalen har de certifikat som krävs. Chefen för försvarsmaktens säkerhetsinspektion får besluta om undantag från SäKI:s föreskrifter (ibid.) men detta kan leda till problem då skaderisken kan höjas om personal ansvarar för utrustning de inte kan hantera på ett korrekt sätt.

9.6 Materiel

Arbetet i samband med stormen Gudrun krävde som flera gånger tidigare nämnts, en stor mängd personella och materiella resurser, som sedan skall hanteras och samordnas på bästa sätt. Under insatsarbetet utrustades inte hemvärnet primärt med egen utrustning, istället användes Försvarsmaktens centrala resurser. Utöver detta tilldelades hemvärnet materiel från räddningstjänsten. Vad gäller hemvärnets egen utrustning anser respondenterna och författarna att det var en fördel att de hade egna fordon. Inledningsvis nyttjade hemvärnet även egen radiomateriel, som fyllde sin funktion, men hade en del brister. Författarna menar att om hemvärnets egen sambandsutrustning varit bättre, hade hemvärnets användning i insatsarbetet kunnat ökas inom några områden. Vad gäller denna problematik bedömer

författarna att det är viktigt att utreda var ansvaret för fungerande samband ligger, hos hemvärnet eller kommunal räddningstjänst. Författarna anser att hemvärnets sambandsutrustning i första hand skall fungera för hemvärnets normala verksamhet, som det militära förband det är. Därför talar det mesta för att kommunal räddningstjänst bör se till att fungerande radioutrustning finns även för externa resurser, såsom hemvärnet. Således möjliggörs att sambandet mellan aktörerna på olycksplatsen kan fungera tillfredsställande.

Det framkommer under intervjuerna att Försvarsmaktens materiella resurser är stora och de tenderar att vara mycket användbara vid större katastrofer. Därmed anser författarna att det är en fördel för räddningstjänsten att kunna nyttja dem vid behov. Emellertid bedöms möjligheten att använda dem vara mindre om man vid en olycka inte involverar någon aktör från Försvarsmaktens organisation.

Den insats som gjordes i Bodträskfors krävde även den en stor mängd materiella resurser, framförallt i form av släckutrustning som i huvudsak kom från räddningstjänsterna och Räddningsverkets centrala förråd. Dock bedömer författarna att resursbehovet inte var lika stort som i arbetet med stormen, i synnerhet då det gäller Försvarsmaktens materiella resurser. I Bodträskfors bistod hemvärnet i stort sett inte alls med någon utrustning. De utrustades enligt respondenterna av räddningstjänsten. Ett par respondenter menar att hemvärnet borde bistått med och använt sina terrängfordon. Författarna menar att fördelen med detta skulle vara att beroendet av räddningstjänsten och räddningstjänstens fordon då skulle ha minskat. Att hemvärnet inte är utrustat med egen släckmateriel bedömer författarna vara något som begränsar dem i räddningstjänstens användande av det. Det ställer även högre krav på att räddningstjänsten har resurser för att utrusta en extra styrka. Ett par respondenter berättar att det tog tid innan hemvärnet fick materiel tillhanda. En väntetid som enligt författarna kunnat elimineras om hemvärnet själva varit utrustade för att kunna komma igång med insatsen omedelbart. Vidare hade man inte belastat räddningstjänsten i samma utsträckning initialt.

Precis som i fallet med stormen Gudrun uppstod det i Bodträskfors, enligt författarna, allvarliga problem med sambandsutrustningen. Dessa problem gällde i huvudsak i kommunikationen mellan organisationerna. Författarna hävdar att detta indirekt sätter gränser för hur hemvärnet kan användas i praktiken.

9.7 Effektivitet

Räddningstjänsten som deltog vid skogsbranden i Bodträskfors upplever hemvärnet som en effektiv organisation. De anser att en av de största grundstenarna till hemvärnets effektivitet är deras välstrukturerade organisation. Förmågan att kunna samarbeta inom organisationen är mycket god hävdar respondenterna, vilket är en stor styrka. Denna fördel omnämns också vid samtal med räddningstjänstpersonal

som tjänstgjorde under stormen Gudrun. Författarna och respondenterna anser att det förenklar räddningstjänstens arbete i stor utsträckning att kunna utnyttja en resurs som är samövad och har ett färdigt styrningssystem.

En av de tillfrågade respondenterna från räddningstjänsten i Bodträskfors uppger att hemvärdet upplevdes som något ineffektivt i inledningskedet. Även i samband med stormen uppkom denna synpunkt. Författarna bedömer detta som troligt, då hemvärdet förmodligen hade liten eller ingen uppfattning om vilka uppgifter som skulle lösas. Vidare anser författarna att ineffektiviteten kan bero på att hemvärdet generellt sett inte är förberedda på att vara verksam inom ramen av räddningstjänstuppgifter.

En egenskap som i stor utsträckning definierar effektivitet hos en organisation är dess uthållighet. Vid arbetet i Bodträskfors upplevdes hemvärdet av räddningstjänsten som en uthållig resurs. Författarna ser ett tydligt samband mellan en god och långvarig uthållighet och en stor personaltillgång inom organisationen. Mycket personal bidrar till en förenkling av avlösningrutiner. Det innebär att den enskilde soldatens uthållighet inte minskar mer än nödvändigt och således försvagas inte heller gruppens uthållighet som helhet.

Räddningschefen vid Bodens räddningstjänst uppger vid intervjun att om behovet är stora personella resurser är hemvärdet samhällets snabbaste resurs att få på plats. Att en person i den befattningen har den uppfattningen styrker, enligt författarna, trovärdigheten i påståendet. Det tyder på att hemvärdet i praktiken är en mycket snabb resurs vilket är en god egenskap vad gäller att bedöma dess övergripande effektivitet.

En synpunkt som dök upp i samband med intervjuerna med personal involverade i stormen Gudrun var att en stor olycka kräver stora personella resurser och tar lång tid. Respondenter menar att det då uppstår en problematik vad gäller hemvärnsmannens civila arbete. Arbetsgivaren kan kräva att soldaten återgår till sitt normala yrke. Författarna vidareutvecklar resonemanget och understryker att problematiken förstärks om detta uppstår i stor omfattning och behovet av personal fortsätter vara av samma storlek. Då kan behoven leda till att förstärkningar från andra län måste kallas in. Det i sin tur kan innebära att den nya hemvärnspersonal man tillhandahåller saknar viktiga egenskaper såsom lokalkännedom, olycksuppfattning samt graden av samövning med övrig personal. Det bör också tas i beaktande att personalbrist som uppstår i samband med att hemvärnspersonal tvingas återgå till normala arbeten inte nödvändigtvis går att ersätta. En positiv följd kan däremot vara att man med ny personal också kan tänkas få nya idéer och tankar kring olycksarbetet.

Många respondenter framhåller hemvärdets motivation som en god egenskap som förstärker organisationens effektivitet. Respondenter tillhörande räddningstjänsten

lyfter fram frivilligheten hos hemvärnet som en motivationshöjande faktor och en grundsten till organisationens vilja att hjälpa till. Hemvärnet uppger inte bara detta som en viktig faktor för en ökande motivation, utan även den ekonomiska ersättning man får i samband med stöd till det civila samhället. Vidare nämner hemvärnet också att man i hela organisationens hierarki och struktur känner en stor samhörighet, något som förbättrar motivationen och samarbetsförmågan inom hemvärnet. Författarna vill belysa just frivilligheten som en av de mest grundläggande faktorerna till hemvärnets motivation. Ett högt uppsatt befäl inom hemvärnet nämner att hemvärnets deltagande vid stormen Gudrun var högre än vid normal verksamhet. Enligt författarna ligger detta uttalande som ett bevis för hemvärnets stora engagemang och höga motivation vid insatser under större olyckor.

Tillgång till mat och dryck samt en god service anses vara något som är viktigt för att behålla motivationen hos de som tjänstgör. Detta påpekar en del respondenter från arbetet med stormen. Författarna vill dock nämna att det är viktigt att ha i åtanke att förhållanden utanför själva olycksarbetet också spelar stor roll för den enskildes motivation. En person som arbetar med olyckor av denna omfattning kan även personligen drabbas av yttre omständigheter. Denne kan drabbas av kylan, dennes hem kan bli strömlöst och vattenlöst, denne kan förlora privat egendom och känna en oro för sina anhöriga. Författarna bedömer att sådant i stor utsträckning påverkar den enskildes motivation, uthållighet och faktiska arbetsförmåga. Visserligen drabbar inte denna företeelse hemvärnet mer någon annan aktör. En person som kommer utifrån, geografiskt sett, och därmed inte har samma koppling till bygden och exempelvis inte har sin egen familj i olycksområdet kommer troligen inte drabbas i samma utsträckning. Författarna vill dock påpeka att ett personligt engagemang kan vara av positiv betydelse då det kan ge hög motivation att rädda egna intressen.

I stormen Gudrun startas två olycksinsatser av hemvärnspersonal på deras eget initiativ. Även det är ett exempel på hemvärnets goda engagemang och att man själv kan se ett behov utifrån. Vidare anser författarna att detta kan ligga som ett starkt argument till att det är positivt att från hemvärnets sida personligen söka upp räddningstjänsten för att tilldelas en uppgift.

En respondent påtalar att en styrka hos hemvärnet är att de ofta verkar i sitt eget närområde, vilket ger goda förutsättningar för korta insatstider. Författarna håller med om detta och påståendet styrks av de korta insatstiderna för hemvärnet vid skogsbranden i Bodträskfors och stormen Gudrun.

I Bodträskfors påtalar en respondent från räddningstjänsten att hemvärnet var något "trögstartade" i det praktiska olycksarbetet. Författarna vill belysa att det finns en risk för att räddningstjänsten kan jämföra hemvärnet med sig själva i detta

fall. Räddningstjänsten sysslar med uttryckande verksamhet där snabbhet i inledningsskedet är viktigt. Vidare har också räddningstjänsten erfarenhet och rutin med att hantera skogsbränder, varför en jämförelse mellan organisationerna inte är rättvis.

Författarna anser att det var en styrka att man från räddningstjänsten kallade in hemvärnet i ett tidigt skede, vilket bitvis gäller båda olyckorna men i huvudsak stormarbetet. Detta trots att det inte var klarlagt vilka uppgifter hemvärnet skulle lösa. En av orsakerna till denna åsikt är att det inte med säkerhet går att veta när ett akut behov av externa resurser uppstår. Hemvärnet får också, genom att tidigt involveras, bli en naturlig del av organisationen initialt. Vidare kan de utnyttjas effektivare när väl uppgifter tillkommer och klarläggs. Författarna menar att en av orsakerna till att hemvärnet upplevdes som ineffektiva i inledningsskedet kan vara att de i praktiken togs in tidigare än de egentligen behövdes. Med ovanstående resonemang behöver således hemvärnets inledande ineffektivitet inte nödvändigtvis vara negativ om den ses i ett större perspektiv.

9.8 Behov

Räddningstjänsten i Bodträskfors ser att det största behovet av hemvärnet var att nyttja dem till enklare uppgifter för att kunna använda sin egen personal till mer avancerade uppgifter. I Bodträskfors konstateras det att hemvärnet genomförde ett bra jobb och att det fanns ett behov av dem. Det är viktigt att belysa att räddningstjänsten däremot har svårt att bedöma hur olycksutgången blivit om hemvärnet inte medverkat som stödresurs. Betydelsen och omfattningen av behovet av hemvärnet är alltså svår att bedöma. Författarna menar att detta tyder på att det inte är självklart för räddningstjänsten att hemvärnet hade en avgörande betydelse för insatsarbetet i Bodträskfors.

Under intervjuerna med respondenter som deltog i olycksarbetet under stormen Gudrun framkommer det att behovet av hemvärnet under olycksarbetet var stort. Samtidigt framhäver respondenterna att den resurs som främst efterfrågades var ett stort manskap. Hemvärnet har mycket personal och kan utgöra en sådan resurs, men författarna menar att behovet av hemvärnet även styrs av att de är en organisation med färdig struktur som på ett organiserat sätt kan erbjuda mycket personal.

Utifrån olyckorna i Bodträskfors och Gudrun konstaterar författarna att hemvärnets betydelse till stor del beror på om uppgifterna som ska lösas är lämpliga för dem. Under Gudrun löste hemvärnet uppgifter som var mer liknade deras ordinarie verksamhet och därför var betydelsen av dem där större än i Bodträskfors.

9.9 Utveckling av samarbete

Under intervjuerna diskuterades huruvida samarbetet mellan hemvärnet och räddningstjänsten kan utvecklas. Författarna har egna åsikter om olika typer av övningar som kan praktiseras. Genom att genomföra övningar på ledningsnivå, med personer som kommer involveras i ledningsarbetet i samband med en olycka, skapas viktiga kontaktnät. Vidare kan utformningen av ledningens samverkansstruktur i samband med olyckor i ett förberedande skede utredas. På en mer handgriplig nivå kan övningar genomföras, och då övas i synnerhet grundläggande brandmannauppgifter. Vid sådana övningar avses hemvärnets personal utveckla sin kunskap inom räddningstjänstspecifika brandmannauppgifter, antingen genom teknisk utbildning eller genom scenarioövningar.

Respondenternas åsikter går isär gällande vilken av ovanstående typ av övning som är mest relevant att fokusera på. Det finns tendenser som tyder på att personer i ledande positioner vill öva på ledningsnivå medan personer längre ned i hierarkin förespråkar övning i grundläggande brandmannauppgifter. Att det ser ut på detta vis bedömer författarna som naturligt men det kan ses som en klyfta inom organisationerna som bör åtgärdas.

De flesta inom räddningstjänsten ser ett klart behov av att hemvärnet övas, alternativt fortbildas, inom sakområdet på annat vis. Stora delar av respondenterna från hemvärnet anser att övning antagligen skulle förbättra deras kompetens, men menar att det är brist på tid och pengar.

Författarna bedömer att det i första hand är av stor vikt att personer på ledningsposition inom organisationerna tar kontakt med varandra och utvecklar en god personkännedom. Det skall finnas kanaler genom vilka man snabbt och effektivt kan upprätta ett samarbete. Det är mycket möjligt att det finns ytterligare behov i form av samverkansövning utöver det tidigare nämnda ledningssamarbetet. I vissa kommuner kan det från hemvärnets sida finnas tydliga önskemål om att öva grundläggande brandmannauppgifter. På kommunal nivå bör därför räddningstjänsten utreda i vilken omfattning övningarna behövs, utifrån tidigare erfarenheter och expertbedömningar. Vidare bör det utredas hur eventuell finansiering av sådan verksamhet skall ske.

9.10 Övrigt

I denna studie har det framkommit att personkännedom på ledningsnivå mellan hemvärnet och räddningstjänst är viktig för att nå framgång i inledningsskedet av olycksarbetet. En respondent menar att den omorganisering som gjorts inom Försvarsmakten medför sämre personkännedom mellan organisationerna. Författarna har inte nog kunskap att utreda huruvida detta stämmer, men vidhåller att om respondentens uttalande är korrekt kommer samarbetet mellan organisationerna riskera att försämrats.

En respondent högt uppsatt inom Försvarsmakten hävdar att räddningstjänsten felaktigt tror att Försvarsmakten har stora materiella resurser liggandes i förråd. Så var situationen för ett antal år sedan, men omstruktureringar har förändrat detta. Påståendet styrks av att en respondent från räddningstjänsten i en intervju påtalar Försvarsmaktens mycket stora materiella resurser. Författarna bedömer det som allvarligt att denna övertro finns på en del håll inom räddningstjänsten. Det är viktigt att det finns en realistisk bild av vilka resurser hemvärnet och Försvarsmakten kan bidra med vid större olyckor.

Utöver den analys som gjorts utifrån sammanställt resultat finns ett par punkter som författarna bedömer vara väsentliga att diskutera för att sedan kunna dra slutsatser om hemvärnets funktion. Vidare skall nämnas att punkterna kan tangera den diskussion som tidigare förts i detta kapitel. Dock lyftes de fram ytterligare här.

Som utomstående kan man vara tveksam till att hemvärnet, då det är en frivillig verksamhet, verkligen ställer upp då de behövs som stöd till samhället. Utifrån denna studie anser dock författarna att man kan räkna med att hemvärnet ställer upp i de flesta fall. Inom hemvärnet finns en anda som gör att det är självklart att ställa upp vid behov. Eftersom hemvärnet inte har som primär uppgift att stötta det civila samhället, finns emellertid inga garantier för att hemvärnet kan uppfylla de resursförväntningar som kommer från räddningstjänsten.

Hemvärnet har inga tydligt uppsatta nationella mål som specificerar hur de skall fungera som stöd till det civila samhället. Detta gör att kvalitén på hemvärnets kompetens inom området varierar kraftigt över landet och är starkt beroende av hemvärnsförbandens tidigare erfarenheter och personliga engagemang. Variationen över landet gör det svårt för räddningstjänsten att bedöma hur hemvärnet kan användas. Det krävs därför utredningar på lokal nivå för att utreda kompetensen. Författarna anser det lämpligt att kommunens riskanalys utgör grunden i en sådan utredning. Utifrån framtagna olycksscenarier i riskanalysen kan hemvärnets förmåga att bistå i olycksarbetet undersökas och deras roll som stöd till kommunens räddningstjänst kan identifieras.

10 Slutsatser och rekommendationer

Denna studie avser att kartlägga och analysera hemvärnets funktion som stöd till det civila samhället vid stora räddningstjänstinsatser. Från studien har ett flertal slutsatser kunnat dras, slutsatser som har skild betydelsegrad för det slutliga resultatet i rapporten. De slutsatser som bedöms vara mest väsentliga är de som framförs i detta kapitel. För att kunna erhålla en heltäckande bild av resultatet måste analyskapitlet läsas där övriga slutsatser och tankar redovisas.

Författarna har valt att utreda hemvärnets funktion genom att väga samman organisationens grundförutsättningar med yttre påverkansfaktorer. De elementära svagheter och styrkor som hemvärdet idag besitter, som stöd till det civila samhället vid stora räddningstjänstinsatser, kan kort sammanfattas utifrån denna rapport. Vad beträffar en del av svagheter skall det förtydligas att det krävs mycket långtgående förändringar inom hemvärnets organisation för att de skall kunna förbättras. Likväl bedömer författarna att de innebär begränsningar som räddningstjänsten bör ha kännedom om.

Slutsatserna ämnar leda fram till ett svar på forskningsfrågan.

10.1 Huvudsakliga styrkor

- Vid stora olyckor krävs det stora personella resurser i olycksarbetet. Hemvärdet utgör på egen hand en sådan resurs då det är en organisation med ett stort personalantal och en tydlig ledningsstruktur.
- Trots att hemvärnets verksamhet är frivillig tyder studien på att hemvärdet ställer upp när det behövs. Det finns en anda inom organisationen som gör att hemvärdet vill hjälpa till och samarbeta med andra aktörer i olycksarbete.
- Då hänsyn tas till att hemvärdet är en stödresurs till det civila samhället har de en kort insatstid. Trots att personalen inte har kommenderad jour eller beredskap visar studien att hemvärdet på kort tid kan ställa upp med mycket personal.
- Hemvärdet är en självständig grupp och kan sköta avlösningar, logi och utspisning på egen hand. Räddningstjänsten behöver därför inte avvara några sådana resurser för att sköta hemvärdet.
- Personalen inom hemvärdet har varierande bakgrund, som till exempel olika civila yrken och kunskapen inom förbanden blir därför spridd och

bred. Gemensamt för många hemvärnsmän är däremot att de har god vana vid att vistas i skog och mark. Tillsammans utgör dessa egenskaper en betydande fördel då hemvärdet hjälper till vid stora olyckor.

- I samband med en olycka rekryteras hemvärnspersonal främst lokalt. Denna lokalförmåga medför en ökad chans för att personalen har stor kännedom om olycksområdet vilket är en styrka i olycksarbetet. En annan fördel med att rekrytera lokal hemvärnspersonal är att de ofta har viktiga personliga kontakter på både privat och yrkesmässig nivå. Slutligen innebär det att det i ledningsarbetet finns möjligheter för lokala förankringar mellan organisationerna.
- Den hemvärnspersonal som rekryteras lokalt har ofta har nära till olycksplatsen och kan därmed inställa sig inom kort tid.

10.2 Huvudsakliga svagheter

- Hemvärdets personal har i allmänhet mycket begränsad kunskap i grundläggande brandmannauppgifter. Då hemvärdet agerar som stöd till det civila samhället vid stora räddningstjänstinsatser kan detta vara en svaghet eftersom sådana uppgifter kan vara en naturlig del av olycksarbetet.
- Hemvärdet har inga tydligt uppsatta nationella mål som specificerar hur de skall fungera som stöd till det civila samhället. Utan klara riktlinjer som stöds av författningar och reglementen blir det svårare för kommunal räddningstjänst att avgöra hur hemvärdet kan användas.
- Då hemvärdet stöttar räddningstjänsten vid stora olyckor utgör de som organisation ingen betydande militär materiell resurs. Detta eftersom det är Försvarsmakten som helhet som förser hemvärdet med materiel. Vad gäller utrustning specifikt avsedd för räddningstjänst är hemvärdets materiella bidrag ännu mindre.
- Deltagande i hemvärdet under fredstid är frivilligt och organisationen kan därför inte ställa krav på den enskilde att ställa upp. Räddningstjänsten kan därför inte med säkerhet veta att de personella resurser som efterfrågas under ett olycksarbete kommer att erhållas. Detta problem bedöms kunna bli aktuellt vid omfattande och/eller komplex begäran.
- I de två olyckor som undersökts i studien har det framkommit att hemvärdets egen sambandsutrustning fungerade dåligt för att kommunicera med räddningstjänsten. Detta utgör en svaghet då god kommunikation

mellan olika aktörer vid en stor olycka är av stor betydelse.

- Den hemvärnspersonal som inte rekryteras lokalt vid en olycka har inte utbredd geografisk kunskap i olycksområdet och små förutsättningar för etablerade personliga kontakter. Hemvärnets styrka med god lokal förankring riskerar därför att gå förlorad vid olyckor där en stor del av personal rekryteras från andra delar av landet.

10.3 Yttre omständigheter

- Något som har betydelse för vilka uppgifter som skall lösas vid en större olycka är olyckans typ, storlek och karaktär. Lämpligheten för hemvärnet att delta i olycksarbetet minskar om olyckan i huvudsak medför svåra arbetsuppgifter. En uppgiftstilldelning som passar hemvärnet borgar för att uppgiften löses tillfredsställande och leder till att hemvärnet får en större betydelse i olycksarbetet.

Det skall dock nämnas att det vid stora olyckor ofta uppstår ett generellt stort personalbehov. Därmed finns alltså en funktion för hemvärnet då det i stort sett alltid finns enklare uppgifter att lösa.

- Om ledningen byggs upp av öppenhet och respekt för involverade aktörer skapar det förutsättningar för att hemvärnet skall kunna fungera bra. Detta förhållningssätt är att föredra vid stora olyckor för att arbetsuppgifter på ett effektivt sätt skall kunna tilldelas mellan aktörer, däribland hemvärnet.
- Ett antal yttre faktorer avgör i hur stor omfattning hemvärnet används i praktiken. En praktisk erfarenhet av ett tidigare samarbete bidrar till att höja användandet. Tidigare samarbete leder ofta till en förkortad startsträcka för hemvärnet, ett snabbare inkallelseförlopp och ett större förtroende för varandra. Vidare har den kommunala räddningstjänstens personliga attityd till hemvärnet en betydelse för hur mycket, samt hur väl, hemvärnet används.
- Hemvärnet genomförde en bra insats vid studerade olyckor och författarna bedömer att det till stor del berodde på ett bra samarbete mellan räddningstjänst och hemvärn. Detta tyder på att ett fungerande samarbete är vitalt för hemvärnets funktion även vid andra olyckor då organisationerna samverkar.

10.4 Besvarande av forskningsfråga

Besvarandet av uppställd frågeställning, forskningsfrågan, genomförs genom att väga samman styrkor, svagheter och yttre omständigheter enligt figur 10.1 nedan.

Figur 10.1 Schematisk bild över besvarandet av forskningsfrågan

Hemvärnets funktion som stöd till det civila samhället är, som i figur 10.1 nämnt, att vara en *betydande* resurs för kommunal räddningstjänst i samband med stora olyckor. De styrkor som omnämns i delkapitlet ovan är det som i huvudsak karaktäriserar hemvärdet som resurs, men dess funktion påverkas av yttre omständigheter. Med definitionen *betydande* avses att hemvärdet har ett flertal egenskaper vilka är att föredra då kommunal räddningstjänst är i behov av en extern, personell resurs.

Stora olyckor och katastrofer kräver stora, organiserade och effektiva personella resurser. Om frekvensen av sådana olyckor ökar i Sverige till följd av exempelvis klimatförändringar anser författarna att behovet av hemvärdet som stöd till det civila samhället ökar.

10.5 Rekommendationer

Denna studie har inte som huvudsyfte att utreda förslag till åtgärder för en förbättrad användning av hemvärdet som stöd till det civila samhället. Dock vill författarna presentera rekommendationer som arbetats fram under studien. En del av dessa rekommendationer kan direkt härledas till respondenters önsknings och tankar medan andra är författarnas egna. Det är dock viktigt att belysa att rekommendationerna skall tillämpas med försiktighet då ingen kvalitetsgranskning genomförts för att säkerställa dess ändamål.

- Inom organisationerna bör man i ett förberedande syfte skapa viktiga personliga kontakter och kontaktrutiner mellan personer på ledningsposition. Då erhålls kanaler genom vilka man snabbt och effektivt kan upprätta ett fungerande samarbete i skarpt läge.
- Under en stor olycka med många inblandade aktörer är en öppen ledning att föredra. Om merparten av olycksarbetet består av rena räddningstjänstsuppgifter är inte öppenheten av samma betydelse. Författarna menar att ledningens effektivitet då höjs om räddningstjänsten själv, med sin erfarenhet, får styra insatsen.
- Hemvärnet och räddningstjänsten bör genomföra övningar tillsammans. Sådana övningar behöver emellertid inte ta mycket tid i anspråk eller kräva stora resurser i övrigt. Primärt bedömer författarna att det inom kommunens gränser är viktigt att skapa en personkännedom och en kunskap om varandras organisationer. Vidare kan också övningar bidra till att räddningstjänsten får en god uppfattning om hemvärnets kunskap som grupp. En vinst med det är att hemvärnet då kan användas effektivare i skarpt läge.
- Om hemvärnets ledning involveras tidigt i olycksarbetet skapas möjligheter för att personal inom förbandet blir informerade och förvarnade om olyckan. Detta gör att hemvärnet kan påbörja olycksarbetet snabbare då behovet av dem uppstår. Därför bör hemvärnets ledning, av räddningsledare eller dylikt, kallas in i ett så tidigt skede i olyckan som möjligt. Det är svårt att med säkerhet veta när ett faktiskt behov av en extern resurs uppstår, och då är det bra att ligga steget före.
- Resultatet i denna studie talar för att kommunal räddningstjänst inte har en beredskapsplan som inkluderar hemvärnet på ett lämpligt sätt. Det ger en indikation på att nyttjandet av hemvärnet anpassas och utformas från gång till gång. Författarna föreslår därför att det på kommunal nivå genomförs en resursutredning om hemvärnet i regionen. Denna utredning skall då generera en vetskap om hemvärnets personella kapacitet, materiella kapacitet, inställningstid samt övriga egenskaper. Uppgifterna kan sedan implementeras i kommunens riskanalys och hemvärnets användning i och betydelse för specifika olycksscenarier kan identifieras. På så sätt ökar hemvärnets funktion som stöd till kommunens räddningstjänst och beredskapen inför kriser i kommunen höjs.

Rekommendationerna utgör ett underlag för vidare diskussion för ledning inom hemvärn och kommunal räddningstjänst samt personal inom kommun och län som arbetar med hantering av kriser i samhället.

11 Referenser

Publicerade källor

Alexandersson, H., Ivarsson, K-I., *Januaristormen 2005*, SMHI Faktablåd nr 25, 2005

Andersson, B-E., *Som man frågar får man svar*, Rabén och Sjögren, 2004

Bernard, H.R., *Research methods in anthropology* 3rd edition, AltaMira Press, Walnut Creek, 2002

Cedergårdh, E., Winnberg, T., *Utformning av ledningsorganisation* – artikel ur *Ledning av räddningsinsatser i det komplexa samhället*, NRS Tryckeri, Huskvarna, 2006

Ejvegård, R., *Vetenskaplig metod*, 3:e upplagan, Studentlitteratur, Lund, 2007

Enander, A., *Människors behov och agerande vid olyckor och samhällskriser* – artikel ur *Ledning av räddningsinsatser i det komplexa samhället*, NRS Tryckeri, Huskvarna, 2006

Erlandsson, U., *Skogsbrand*, SBF, Ystad, 1990

Fredholm, L., *Inför framtiden* – artikel ur *Ledning av räddningsinsatser i det komplexa samhället*, NRS Tryckeri, Huskvarna, 2006

Försvarsdepartementet, *Försvar i användning*, Ds 2008:48, Edita Sverige AB, Stockholm, 2008

Försvarsmakten Högkvarteret, *Säkerhetsinstruktion för vapen och ammunition med mera, (Säkl)*, 2008

Försvarsmakten Högkvarteret, *Taktisk, organisatorisk och ekonomisk målsättning för HEMVÄRNEN 2009, (TOEM 2009)*, 2007

Hansen, R., *Skogsbrandsläckning*, Räddningsverket, 2003

Harbom, S., *Ledning vid olika samhälleliga kristillstånd* – artikel ur *Ledning av räddningsinsatser i det komplexa samhället*, NRS Tryckeri, Huskvarna, 2006

Johansson, P., *Legala grunder för räddningsinsatser* – artikel ur *Ledning av räddningsinsatser i det komplexa samhället*, NRS Tryckeri, Huskvarna, 2006

Krisberedskapsmyndigheten, *Krishantering i stormens spår*, KBM, 2005

Länsstyrelsen Kronobergs län, *Bilder av en storm*, Löwex Trycksaker AB, Växjö, 2005

Räddningsverket, *Räddningstjänst i siffror*, Karlstad, 2008

Räddningsverket, *Räddningstjänst i Sverige*, Karlstad, 2004

Samuelsson, A., *Militärt stöd till samhället*, Rapport 5177, Brandteknik, Lunds universitet, Lund, 2005

Wahlbeck, K., Johansson, S., *Handlingsplan Skydd mot skogsbränder 2005, 2006 och 2007*, Södra Älvsborgs Räddningsförbund samt Marks kommun, 2007

Författningar

SFS 2002:7, *Föreskrifter om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet*

SFS 1992:1403, *Lag om totalförsvar och höjd beredskap*

SFS 1994:524, *Förordning om frivillig försvarsverksamhet*

SFS 1997:146, *Hemvärnsförordningen*

SFS 1997:147, *Förordning om förmåner till hemvärnsmän*

SFS 2000:555, *Förordning med instruktion för Försvarsmakten*

SFS 2002:375, *Förordning om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet*

SFS 2003:778, *Lag (LSO) om skydd mot olyckor*

SFS 2003:779, *Förordning (FSO) om skydd mot olyckor*

SFS 2005:819, *Förordning om ändring i hemvärnsförordningen*

Elektroniska källor

Bodens kommun (2008a), Modern tids största skogsbrand, [http://www.boden.se/db/web/filelib.nsf/0/D46F33F4AD73B525C12573590040EA4A/\\$FILE/Branddokumentation.pdf](http://www.boden.se/db/web/filelib.nsf/0/D46F33F4AD73B525C12573590040EA4A/$FILE/Branddokumentation.pdf), [hämtad 2008-07-20]

Bodens kommun (2008b), Modern tids största skogsbrand Bodträskfors Boden, <http://www.bd.lst.se/publishedObjects/10008723/Bengt%20Nilsson%20sm%C3%A5%20bilder.pdf>, [hämtad 2008-08-22]

Försvarsmakten (2008a), Avtalspersonal, <http://hemvarnet.se/?action=visaartikel;artikelid=36>, [hämtad 2008-10-09]

Försvarsmakten (2008b), Om hemvärnet, <http://www.mil.se/sv/I-Sverige/Hemvarnet/Om-Hemvarnet/>, [hämtad 2008-10-10]

Försvarsmakten (2008c), Utbildningsgrupper (militär organisation),
<http://hemvarnet.se/?action=karta&visautb=1&export=0>, [hämtad 2008-10-08]

KBM (2008), Lägesrapporter 8-14 januari 2005,
http://www.krisberedskapsmyndigheten.se/templates/EntryPage_____4808.aspx,
[hämtad 2008-09-16]

Lantbrukarnas Riksförbund (2008), Bild Kronobergs län,
<http://www.lrf.se/data/internal/data/10/80/1191569757390/kronoberg.gif>,
[hämtad 2008-11-14]

Räddningsverket (2008), Naturolycksdatabas,
http://www.srv.se/templates/SRV_ExternalPage_____22396.aspx, [hämtad 2008-10-02]

Tidskriften Hemvärnet (2008), http://hemvarnet.se/tidningsarkivet/2008-4/hv2008-4_26-32.pdf, [hämtad 2008-10-24]

Åsa Lindestam (2008), Hemvärnet behövs,
<http://asalindestam.blogspot.com/2008/05/hemvrnet-behvs.html>, [hämtad 2008-11-11]

Personlig kommunikation

Björk, L., *Styrkeledare Räddningstjänsten Boden*, telefonintervju, 2008-10-14 kl. 10.00

Centervall, N., *Kommunbefäl hemvärnet Kronobergsgruppen*, telefonintervju, 2008-10-14 kl. 08.30

Holmström, C., *Styrkeledare Räddningstjänsten Ljungby*, intervju, 2008-10-22 kl. 14.00

Johannesson, O., *Räddningschef Räddningstjänsten Ljungby*, intervju, 2008-10-22 kl. 09.30

Johansson, B., *Bataljonschef hemvärnet Kronobergsgruppen*, intervju, 2008-10-22 kl. 11.00

Kindahl, P., *Soldat hemvärnet Kronobergsgruppen*, telefonintervju, 2008-10-13 kl. 16.30

Lindberg, N., *Brandman Bodens räddningstjänst*, telefonintervju, 2008-10-13 kl. 15.00

Lundgren, G., *Bataljonschef hemvärnet Norrbottensgruppen*, telefonintervju, 2008-10-01 kl. 15.00

Munyua, K., *Plutonchef hemvärnet Norrbottensgruppen*, telefonintervju, 2008-10-08 kl. 15.00

Nilsson, B., *Räddningschef Räddningstjänsten Boden*, telefonintervju, 2008-10-01 kl. 13.00

Nyberg, D., *Brandman Räddningstjänsten Ljungby*, intervju, 2008-10-22, kl. 15.00

Nyström, K., *Stf Räddningschef Räddningstjänsten Boden*, telefonintervju, 2008-10-16 kl. 10.00

Sandberg, R., *Brandman Räddningstjänsten Boden*, telefonintervju, 2008-10-13 kl. 13.00

Svase, K., *Samverkansofficer Försvarsmakten*, intervju, 2008-10-07 kl. 10.00

Svensson, B-G., *Hemvärnschef Kronobergsgruppen*, telefonintervju, 2008-10-08 kl. 13.00

Söderberg, P., *Kompanichef hemvärnet Norrbottensgruppen*, telefonintervju, 2008-10-15 kl. 11.00

Wahlgren, K., *Avdelningsdirektör, Försvarsmakten, Produktionsledningens frivilligavdelning*, telefonsamtal, 2008-12-17 kl. 09.30

Ögren, K., *Insatsledare Räddningstjänsten Boden*, telefonintervju, 2008-10-10 kl. 08.30

Övriga källor

Försvarsmakten, Södra militärdistriktet, *"Lägesorienteringar 2005-01-10 – 2005-02-04"*, 2005

Ljungby kommun, *Stormen Gudrun*, 2005

Bilaga A – Intervjuformulär

I denna bilaga återfinns de frågeformulär utifrån vilka intervjuerna genomförts. Frågeformulären skiljer sig något beroende på vem som är tillfrågad. Men generellt inleds de med att ta reda på respondentens personliga historik, roll vid olyckan och hur insatsen inleddes för denne. Detta görs för att få en uppfattning om personens bakgrund och utgör en viktig del när författarna skall värdera respondentens svar. Vidare ställs frågor om själva insatsen, ledning, samarbetet mellan organisationerna, händelseförlopp och annat. Dessa frågor besvaras både ur ett objektiva och ur ett subjektivt perspektiv. Dels för att kunna härleda vad som exakt hände under olycksarbetet men också för att få reda på respondenternas personliga åsikter om samarbetet och hemvärnets faktiska insats i stort. Intervjuerna avslutas alltid med att respondenten får möjligheten att komma med fria tankar och resonera kring ett utvecklat samarbete.

Frågeformulär till brandman

Personlig yrkeserfarenhet:

- Vad är din historik inom organisationen?
 - Vad har du för stationstillhörighet idag och i samband med olyckan?
-

- Vad var din professionella roll vid olyckan?
 - Med hur mycket tid deltog du i räddningsarbetet?
-

- Var, när och hur startade insatsen för dig?
 - Angående det första larmet:
 - o Vilken tid kom det?
 - o Vad var det för typ av larm?
 - o Vad fick du för information om olyckan?
 - Angående den första utryckningen:
 - o Vad var det för personalomfattning?
 - o Kan du redogöra för händelseförloppet?
 - o Vad hade du då för roll/befattning?
 - Anade du vidden av olyckan i ett tidigt skede?
-

- Hur var och fungerade ledningsstrukturen i praktiken enligt dig?
 - Av vem fick du uppgifter tilldelat dig?
 - Tog du några egna initiativ?
 - Angående kommunikation:
 - o Anser du att man hade ett bra samband?
 - o Vad är din åsikt om kommunikationsmedlen som användes?
-
-
-

Infasning till frågor om hemvärnet:

- Vid vilken insats träffade du på hemvärnet för första gången?
-

För respektive insats:

Kan du redogöra för insatsen avseende:

- Hur startade insatsen (med larm, på eget initiativ, var hemvärnet inblandade?)
- Angående händelseförloppet:
 - o I vilket geografiskt område befann du dig?
 - o Hur länge befann du dig där?
 - o Hur gick avlösning och skiftbyte till?
 - o Hur många brandmän var ni på plats?
- Vilka uppgifter löstes av räddningstjänsten och hemvärnet?
- Vad hade man för personalomfattning inom räddningstjänsten respektive hemvärnet?
- Hur genomfördes samarbete/samverkan mellan brandmän och hemvärnsmän i praktiken?

Hur upplever du att följande fungerade:

- Samarbete/samverkan mellan brandmän och hemvärnsmän?
- Samarbete/samverkan inom ledningen?

Vad anser du var bra och dåligt med hemvärnets faktiska insats, en subjektiv bedömning angående:

- Materieltillgång
 - Kunskap och kompetens
 - Uthållighet
 - Motivation
 - Innebär skillnaden i struktur mellan organisationerna någon konflikt i samarbetet?
 - Anser du att hemvärnet löste tilldelade uppgifter?
-

Generellt:

- Hjälpte/stöttade/instruerade du hemvärnet något?
-

- Upplevde du ett behov av hemvärnet vid någon insats där de inte deltog?
-

- Hur upplevde du hemvärnets inställning till att samarbeta med räddningstjänsten?
-

Avslutning:

- Vad bedömer du skulle varit annorlunda för ett effektivare samarbete?
- Ledord:
 - o Övning på ledningsnivå
 - o Annan övningsverksamhet/teknisk utbildning
 - o Hemvärnets materieltillgång

Andra fria tankar

Frågeformulär till hemvärnsman

Personlig militär bakgrund:

- Vad är din historik inom organisationen?
 - Vad tillhör du för närvarande för förband/grupp?
-

- Vad var din professionella roll vid olyckan?
 - Med hur mycket tid deltog du i räddningsarbetet?
-

- Var, när och hur startade insatsen för dig?
 - Angående inkallelseförloppet:
 - o Vad fick du för olycksinformation?
 - o Vid vilken tidpunkt fick du denna?
 - o Vem meddelade order?
 - Angående mobilisering:
 - o Hur lång tid tog det till samling?
 - o Hur stor var er personalomfattning då?
 - o Vad hade ni för utrustning?
 - Anade du vidden av olyckan i ett tidigt skede?
-

Första insatsen:

- Vad fick ni för första mottagande på plats och vem tog emot er?
 - Vilka uppgifter skulle ni inledningsvis lösa?
 - Var räddningstjänsten inblandade i ert uppgiftslösande i ett inledande skede? D.v.s. gav de er handledning, tillgång till materiel etcetera?
 - Kan du redogöra för händelseförloppet och de uppgifter som löstes?
-

- Hur orienterade och förberedda var ni beträffande er första uppgift?
-

För respektive insats:

Kan du redogöra för insatsen avseende:

- Hur startade insatsen (via ett larm, på eget initiativ?)
- Angående händelseförloppet:
 - o I vilket geografiskt område befann du dig?
 - o Hur länge befann du dig där?
 - o Hur gick avlösning och skiftbyte till?
 - o Hur många hemvärnsmän var ni på plats?
- Vilka uppgifter löstes av räddningstjänsten och hemvärdet?
- Vad hade man för personalomfattning inom räddningstjänsten respektive hemvärdet?
- Vad var det för utrustning som nyttjades? Er egen, räddningstjänstens eller någon annans?

Hur genomfördes samarbete/samverkan mellan brandmän och hemvärnsmän?

Hur tycker du att följande fungerade:

- Samarbete/samverkan mellan brandmän och hemvärnsmän?
- Samarbete/samverkan inom ledningen?

Innebär skillnaden i struktur mellan organisationerna någon konflikt i samarbetet?

Löste du/ni era tilldelade uppgifter enligt dig?

Generellt:

Hur tycker du att ledningen fungerade överlag?

Fick du tydliga order?

Effektivitet:

- Var det mycket väntan under olycksarbetet?
 - Fick du/ni tillräckligt med stridsvärde över tiden (mat, sömn etcetera.)
 - Fick du/ni tillräckligt med instruktioner av räddningstjänsten?
 - Fick du/ni tillräckligt med handledning av räddningstjänsten?
-

Avslutning:

Vad bedömer du skulle varit annorlunda för ett effektivare samarbete?

- Ledord:
 - o Övning på ledningsnivå
 - o Annan övningsverksamhet/teknisk utbildning
 - o Hemvärnets materietillgång

Andra fria tankar

Frågeformulär till lägre befäl inom räddningstjänsten (exempelvis styrkeledare)

Personlig yrkeserfarenhet:

- Vad är din historik inom organisationen?
 - Vad har du för stationstillhörighet idag och i samband med olyckan?
 - Kan du redogöra för din ledningserfarenhet?
-

- Vad var din professionella roll vid olyckan?
 - Med hur mycket tid deltog du i räddningsarbetet?
-

- Var, när och hur startade insatsen för dig?
 - Angående det första larmet:
 - o Vi vilken tidpunkt inkom larmet?
 - o Fick du personligen något förlarm eller annan förvarning?
 - o Vad var det för larmtyp som kom in?
 - o Vad fick du för information om olyckan?
 - o Kan du redogöra för dina åtgärder och inledande beslut?
 - Angående första utryckningen:
 - o Vad var det för personalomfattning?
 - o Kan du redogöra för händelseförloppet?
 - Anade du vidden av olyckan i ett tidigt skede?
 - Anade du att det skulle behövas extern hjälp?
-

Infasning till frågor om hemvärdet:

- Vid vilken insats träffade du på HV för första gången?
-

För respektive insats:

Kan du redogöra för insatsen avseende:

- Hur startade insatsen (via larm, på eget initiativ, var hemvärdet inblandade?)
- Angående händelseförloppet:
 - o I vilket geografiskt område befann du dig?
 - o Hur länge befann du dig där?
 - o Hur gick avlösning och skiftbyte till?
 - o Hur många brandmän var ni på plats?
- Vilka uppgifter löstes av räddningstjänsten respektive hemvärdet?
- Vad hade man för personalomfattning inom räddningstjänsten respektive hemvärdet?
- Hur genomfördes samarbete/samverkan mellan brandmän och hemvärnsmän?
- Hur genomfördes samarbete/samverkan inom ledningen?

Hur tycker du att följande fungerade:

- Samarbete/samverkan mellan brandmän och hemvärnsmän
- Samarbete/samverkan inom ledningen?

Vad anser du var bra och dåligt med hemvärdets faktiska insats, en subjektiv bedömning?

-
- Angående:
 - Materietillgång
 - Kunskap och kompetens
 - Uthållighet
 - Motivation
 - Innebär skillnaden i struktur mellan organisationerna någon konflikt i samarbetet?
-

Hur upplevde du hemvärnets inställning till att samarbeta med räddningstjänsten?

Avslutning:

Vad bedömer du skulle varit annorlunda för ett effektivare samarbete?

- Ledord:
 - Övning på ledningsnivå
 - Annan övningsverksamhet/teknisk utbildning
 - Hemvärnets materietillgång
 - Andra fria tankar
-

Frågeformulär till lägre befäl inom hemvärnet (exempelvis gruppchef/kompanichef)

Personlig militär bakgrund:

- Vad är din historik inom organisationen?
 - Vad tillhör du för närvarande för förband/grupp?
-

- Vad var din professionella roll vid olyckan?
 - Med hur mycket tid deltog du i räddningsarbetet?
-

- Var, när och hur startade insatsen för dig?
 - Angående inkallelseförloppet:
 - o Vad fick du för olycksinformation?
 - o Vid vilken tidpunkt fick du denna?
 - o Vem meddelade order?
 - Angående mobilisering:
 - o Hur lång tid tog det till samling?
 - o Hur stor var er personalomfattning då?
 - o Vad hade ni för utrustning?
 - Anade du vidden av olyckan i ett tidigt skede?
-

Första insatsen:

- Vad fick ni för första mottagande på plats och vem tog emot er?
 - Vilka uppgifter skulle ni inledningsvis lösa?
 - Var räddningstjänsten inblandade i ett uppgiftslösande i ett inledande skede? D.v.s. gav de er handledning, tillgång till materiel etcetera?
 - Kan du redogöra för händelseförloppet och de uppgifter som löstes?
 - Fick du några specifika ansvarsområden/ledningsuppgifter?
-

- Hur orienterade och förberedda var ni beträffande er första uppgift?
-

För respektive insats:

Kan du redogöra för insatsen avseende:

- Hur startade insatsen (via ett larm, på eget initiativ?)
 - Angående händelseförloppet:
 - o I vilket geografiskt område befann du dig?
 - o Hur länge befann du dig där?
 - o Hur gick avlösning och skiftbyte till?
 - o Hur många hemvärnsmän var ni på plats?
 - Vilka uppgifter löstes av räddningstjänsten och hemvärnet?
 - Vad hade man för personalomfattning inom räddningstjänsten respektive hemvärnet?
 - Vad var det för utrustning som nyttjades? Er egen, räddningstjänstens eller någon annans?
-

Hur genomfördes samarbete/samverkan mellan brandmän och hemvärnsmän?

Hur genomfördes det praktiska ledningsarbetet?

Hur tycker du att följande fungerade:

- Samarbete/samverkan mellan brandmän och hemvärnsmän?
- Samarbete/samverkan inom ledningen?

Innebär skillnaden i struktur mellan organisationerna någon konflikt i samarbetet?

Löste du/ni era tilldelade uppgifter enligt dig?

Generellt:

Hur tycker du att ledningen fungerade överlag:

- Fick du tydliga order?
 - Hur förmedlade du order?
 - Verkställdes dina order?
-

Effektivitet:

- Var det mycket väntan under olycksarbetet?
 - Fick du/ni tillräckligt med stridsvärde över tiden (mat, sömn etcetera.)
 - Fick du/ni tillräckligt med instruktioner av räddningstjänsten?
 - Fick du/ni tillräckligt med handledning av räddningstjänsten?
-

Avslutning:

Vad bedömer du skulle varit annorlunda för ett effektivare samarbete?

- Ledord:
 - o Övning på ledningsnivå
 - o Annan övningsverksamhet/teknisk utbildning
 - o Hemvärnets materietillgång
 - Andra fria tankar
-

Frågeformulär till högre befäl inom räddningstjänsten (exempelvis räddningsledare)

Personlig yrkeserfarenhet:

- Vad är din historik inom organisationen?
- Vad har du för stationstillhörighet idag och i samband med olyckan?
- Kan du redogöra för din ledningserfarenhet?

- Vad var din professionella roll vid olyckan?
- Med hur mycket tid deltog du i räddningsarbetet?

- Var, när och hur startade insatsen för dig?
- Fick du någon förvarning om olyckan?
- Angående första information:
 - o Varifrån kom informationen?
 - o Hur lydde informationen, fick du reda på olyckstyp?
- Angående dina åtgärder och inledande beslut:
 - o När började du ta beslut och vilka?
 - o Hur utformades den inledande ledningsstrukturen?
 - o Var du med och utformade den inledande ledningsstrukturen?
- Anade du vidden av olyckan i ett tidigt skede?
- Anade du att det skulle behövas extern hjälp?

Infasning till frågor om hemvärnet:

- Vem tog beslut om att kalla in Försvarsmakten/hemvärnet?
- När togs detta beslut?
- Hur mycket personal från hemvärnet begärdes?
- Hur mycket materiel från hemvärnet, och vad, begärdes?
- När sattes hemvärnet in i ditt område?
 - o Hur sattes deras arbete igång?
 - o Hur många hemvärnsmän var på plats?
 - o Hur mycket utrustning, och vad, hade hemvärnet då?

Insatsen över tiden:

- Hur utformades ledningsstrukturen:
 - o Hade man i ledningen representanter från Försvarsmakten och/eller hemvärnet?
 - o Var någonstans befann sig staben?
 - o Vad hade man för sambandsmetoder i ledningen?
 - o Hur utformades hierarkin i staben?
- Hur genomfördes samarbete/samverkan mellan räddningstjänsten och hemvärnet på ledningsnivå?
- Hur genomfördes samordningen av materiella resurser?
- Hur tycker du att följande fungerade:

- Samarbete/samverkan mellan räddningstjänst och hemvärnets på ledningsnivå?
 - Samordningen av materiella resurser?
-

Vad anser du var bra och dåligt med hemvärnets faktiska insats, en subjektiv bedömning?

- Angående dess ledningsförmåga (innebär den konflikter i samarbetet):
 - Vad anser du om dess struktur?
 - Vad anser du om dess beredskap?
 - Materietillgång
 - Kunskap och kompetens
 - Uthållighet
 - Motivation
-

- Hur upplevde du hemvärnets inställning till att samarbeta med räddningstjänsten?
-

Avslutning:

Vad bedömer du skulle varit annorlunda för ett effektivare samarbete?

- Ledord:
 - Övning på ledningsnivå
 - Annan övningsverksamhet/teknisk utbildning
 - Hemvärnets materietillgång

Andra fria tankar

Frågeformulär till högre befäl inom Försvarsmakten/hemvärnet (exempelvis bataljonschef)

Personlig militär bakgrund:

- Vad är din historik inom organisationen?
 - Vad tillhör du för närvarande för förband/grupp?
 - Kan du redogöra för din personliga ledningserfarenhet?
-

- Vad var din professionella roll vid olyckan?
 - Med hur mycket tid deltog du i räddningsarbetet?
-

- Var, när och hur startade insatsen för dig?
 - Fick du någon särskild förvarning om olyckan?
 - Angående första information om insatser:
 - o Varifrån kom informationen?
 - o Hur lydte informationen, fick du reda på olyckstyp?
 - Angående dina åtgärder och inledande beslut:
 - o När började du ta beslut och vilka?
 - o Hur utformades den inledande ledningsstrukturen?
 - o Var du med och utformade den inledande ledningsstrukturen?
 - o Hur stor personalomfattning beslutade du att det skulle behövas?
 - o Vilken utrustning ansåg du behövdes?
 - Anade du vidden av olyckan i ett tidigt skede?
 - Anade du att det skulle behövas extern hjälp?
-

Angående den första insatsen:

- När sattes hemvärnet in i det drabbade området?
 - Hur sattes hemvärnet in?
 - Hur mycket personal hade ni då på plats?
 - Hur mycket materiel, och vad, hade ni då på plats?
-

Insatsen över tiden

- Hur utformades ledningsstrukturen:
 - o Hade man i ledningen representanter från Försvarsmakten och/eller hemvärnet?
 - o Var någonstans befann sig staben?
 - o Vad hade man för sambandsmetoder i ledningen?
 - o Hur utformades hierarkin i staben?
 - Hur genomfördes ledningsarbetet inom er egen organisation?
 - Hur genomfördes samarbete/samverkan mellan räddningstjänsten och hemvärnet på ledningsnivå?
 - Hur genomfördes samordningen av materiella resurser?
 - Hur tycker du att följande fungerade:
-

- Samarbete/samverkan mellan räddningstjänst och hemvärnets på ledningsnivå?
 - Samordningen av materiella resurser?
-

Vad anser du var bra och dåligt med hemvärnets faktiska insats, en subjektiv bedömning?

- Angående dess ledningsförmåga (innebär den konflikter i samarbetet):
 - Vad anser du om dess struktur?
 - Vad anser du om dess beredskap?
 - Materietillgång
 - Kunskap och kompetens
 - Uthållighet
 - Motivation
-

Effektivitet:

- Var det mycket väntan under olycksarbetet?
 - Fick du/ni tillräckligt med stridsvärde över tiden (mat, sömn etcetera.)
 - Fick du/ni tillräckligt med instruktioner av räddningstjänsten?
 - Fick du/ni tillräckligt med handledning av räddningstjänsten?
-

- Hur upplevde du hemvärnets inställning till att samarbeta med räddningstjänsten?
-

Avslutning:

Vad bedömer du skulle varit annorlunda för ett effektivare samarbete?

- Ledord:
 - Övning på ledningsnivå
 - Annan övningsverksamhet/teknisk utbildning
 - Hemvärnets materietillgång

Andra fria tankar

Bilaga B – Förklaring av begrepp och förkortningar

I denna bilaga redovisas definitioner för förkortningar och begrepp.

Förkortningar

<i>ARCC</i>	Aeronautical Rescue Coordination Central, i Göteborg
<i>ATK</i>	Armétekniska kommandot i Uppsala
<i>FMLOG</i>	Försvarsmaktens logistik
<i>FRG</i>	Frivilliga resursgruppen
<i>GU</i>	Grundutbildning
<i>ha</i>	Hektar (100×100m ²)
<i>KBM</i>	Krisberedskapsmyndigheten
<i>LSO</i>	Lagen om skydd mot olyckor
<i>MD S</i>	Militärdistrikt Syd
<i>RCB</i>	Räddningschef i beredskap
<i>SFS</i>	Svensk författningssamling
<i>SMHI</i>	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
<i>TOEM</i>	Taktisk, organisatorisk och ekonomisk målsättning

Begrepp

<i>Bataljonsnivå</i>	Nivå där militär verksamhet bedrivs som berör en hel bataljon. En bataljon är en militär struktur vilken huvudsakligen byggs upp av kompanier. För ytterligare information se kapitel 2
<i>Insats</i>	Då inte annat står klargjort avser insatsen just den övergripande faktiska insatsen i samband med stormen Gudrun alternativt skogsbranden i Bodträskfors

<i>Insatsarbete</i>	Med insatsarbete avses det arbete som av någon inblandad aktör genomfördes under olyckorna
<i>KrisSam</i>	Ett informationssystem framtaget för att hantera frågor kring allvarliga händelser i Kronobergs län
<i>Olycksarbete</i>	Olycksarbete används oftast synonymt med insatsarbete men kan även syfta på olycksarbete i stort och då inte nödvändigtvis någon av de studerade olyckorna
<i>Plutonsnivå</i>	Nivå där militär verksamhet bedrivs som berör en helpluton. En pluton består av cirka 20 till 40 man
<i>Räddningstjänst</i>	Om inte annat står beskrivet menas med begreppet räddningstjänst, kommunalräddningstjänst
<i>Stormen Gudrun</i>	Med Stormen Gudrun avses hela olyckan och inte den faktiska orkanen
<i>Stridsvärde</i>	Mått på persons nivå på fysiska och psykiska förmåga jämfört med personens normala nivå. Högt stridsvärde erhålls bland annat av bra mat och tillräckligt med vila